

Přítomnost

R O Č N I K VII.

V P R A Z E 21. K V Ě T N A 1930.

Č Í S L O 20.

Historka žurnalistická.

Pan Otakar Skýpala, bývalý chefredaktor »Českého Slova«, prožívá nyní po svém padesátém roce asi nejšťastnější chvíle svého života: je citován a je jmenován v novinách. Nedovede-li rozpoznávat příčiny věcí, může si dokonce myslit, jde večer domů, že se stává autoritou. Poněvadž v říši ducha p. Skýpala jakživ nic nebyl, nic není a nikdy nic nebude, mohlo by se zdát, že je to děj záhadný, vysvětlitelný jen nenapravitelnou zálibou života v paradoxech. Se stanoviska přísné kritičnosti by nás to musilo mrzet; se stanoviska pozorování života můžeme na to navázat úvahu, jak se někdy nic něčím stává.

Pan Skýpala byl chefredaktorem »Českého Slova« a už jím není. Obáváme se, že on nebyl první, koho napadlo, že by měl přestat být chefredaktorem tohoto orgánu. Zdá se býti jisto, že v této změně hrálo vydavatelstvo ponurou roli. Časopisy podobají se monarchiím v tom, že někdy nemusí býti řízeny lidmi extrémně moudrými. S individualitami bývají potíže. Síla posice p. Skýpalovy byla po několik let v tom, že ani nejhorší jeho nepřítel nemohl vrhnout na něho podezření, že je individualitou. Každá narážka na to mohla býti předem odmítnuta jako pomluva. Výkonný výbor strany národně sociální mohl jít klidně každý večer spát s pevným přesvědčením, že z ducha p. Skýpaly jiskry sršet nezačnou. Jeho cena byla v jeho bezbarvosti. V národně sociální straně po nějakou dobu byly poměry poněkud balkánské. Byly tu boje toho proti onomu, ti intrikovali proti oněm. Kdyby někdo jiný byl chefredaktorem ústředního orgánu, mohlo být nebezpečí, že bude puzen přidat se na tu nebo na onu stranu; a vůbec by pořád hrozilo nebezpečí, že takový muž by mohl mít na nějakou věc svůj vlastní názor, a to by bylo obtížné v delikátních situacích. O p. Skýpalovi bylo obecně známo, že jeho mysl je asi tak životná jako je špalek skotačivý. Bylo možno se spolehnouti, že bude poslušným gramofonem v každé situaci. Nechtěl bych, aby to bylo připisováno na konto jeho osobní viny: celkem vzato nemůžeme za to, že ho nic nenapadá. Všechno je osud. Lidská duše je taková, že touží po půvabu, ať tělesném či duševním: p. Skýpalovi nebylo nikdy dáno, aby plody svého ducha mohl nějak uspokojovat tuto stránku lidské duše. Jemu je dáno říkat o všech problémech to nejobyčejnější, co o nich může být proneseno; a může-li svého stvořitele za něco v tom ohledu chválit, tedy věru jen za to, že ten, kdož ho udělal, mu zároveň dal dar nestyděti se za to. Bůh mě netrestej, vím, že to není uctivé k duši bližního, ale duch p. Skýpalův nevbuzoval ve mně nikdy utěšenější dojem než zadní stěna činžáku. Mohu za to? A jaká záhadná asociace to byla, jež nad tím, co p. Skýpala sepsal v kterékoliv době svého života, mi vždy připomněla počátek dojemné národní písně »Teče voda, teče«...? Pravá komika p. Skýpalovy osobnosti ostatně je působena troskami vzdělání, které osaměle plavou v jeho duchu; tím vzniká ono pikantní spojení nesmyslu a citátu, které je tak časté v jeho člán-

cích. Jeho neštěstím je četba, neboť nastěhuje-li několik poznatků do mysli nepřipravené, způsobí tam strašný zmatek. Vzpomínám, že jednoho dne odvozoval p. Skýpala pohlaví od štítné žlázy, což byl zřejmý následek nemírného čtení úvah o vnitřní sekreci. Poměr p. Skýpalův k vzdělání má všechny znaky nešťastné lásky: je to stupnice pocitů od přichylnosti k nenávisti. Ve chvílích, kdy jeho touha po vzdělání mu připadá obzvláště beznadějnou, dá se strhnouti i k takovýmto zuřivým větám: »Intelligence nevidí nic kolem sebe a nesnaží se vyrovnati s kterýmkoliv problémem. Nemyslí a nepřemýšlí o ničem.« Jsou muži, kteří začnou špatně mluvit o morální stránce ženy, až když se jim definitivně odepře. Ale jsou i chvíle v životě p. Skýpaly, kdy horlivě běhá za vzděláním a kdy všemi silami své duše snaží se patřit mezi ty inteligenty, kteří »nemyslí a nepřemýšlejí o ničem«. Souvisí nějak s uzpůsobením jeho ducha, že nikdy se nedostal dále než do polosvěta vzdělání; pod jeho vedením vyvinulo se »České Slovo« v orgán, který vychovával své publikum tak, aby se stalo vděčným posluchačstvem všelijakých fakirů, spiritistů a učitelů magnetismu, těchto »pánů své vůle a mistrů svých prstů«, z jejichž »pravé ruky vychází světlo modravé čili kladné a z levé ruky oranžové čili záporné«. Bylo to v jedné z takových chvíl přichylnosti ke vzdělání, když p. Skýpala se chystal uveřejňovati v »Českém Slově« pokračování »Dobrého vojáka Švejka«, které prý Jaroslav Hašek dva roky po své smrti laskavě hodlal napsati ze záhrobí. Tehdy musila proti p. Skýpalovi zakročiti sama pí. Hašková, a p. Skýpala se asi divil proč. Za jeho vedení se »České Slovo« vyvinulo v orgán, který bedlivě dával pozor, nepraská-li někde šatník, nezastavily-li se někomu hodiny, neotvírají-li se dveře samy od sebe a nevystupuje-li někomu ze špiček prstů oranžové světlo. Pro zrak p. Skýpalův jsou všechny tyto věci od pravého vzdělání k nerozeznání.

Vidím, že jsem vyplýtlval mnoho slov, abych čtenáři naznačil, že p. Skýpala je nic a že se z toho stavu nikdy nepovznese. Zdrucující ocenění jeho činnosti ostatně bylo lze nyní čísti také v »Českém Slově« — je nám však dovoleno říci, že to od toho časopisu připadá trochu jako cynismus? Jestliže v »Českém Slově« vždy tak dobře věděli, kdo je p. Skýpala, proč pak hostili čtenáře po tolik let vytrvale hubenou žní jeho ducha, pro kterou nyní nenalézají dosti slov opovržení? Nemají čtenáři právo stěžovat si na špatné zacházení? Nemají právo reptat: proč jste nás mu tedy svěřovali? »České Slovo« dlouho podezřívalo kritiky Skýpalovy osobnosti z nezřízené touhy po duchaplnosti, učiní tedy tento orgán nyní lépe, když se do soudu nad ním nebude plést. Bojovníci, kteří přebíhají se strany na stranu a na obou bojují stejně horlivě, nepůsobí libým dojmem.

Jinak ovšem nelze zazlívati vydavatelstvu »Českého Slova«, že svrhlo p. Skýpalu s jeho chefredaktorského prestolu, kde po řadu let více fysicky než duchovně vyplňoval důležitou mezeru, jaká by vznikla, kdyby list byl vůbec bez chefredaktora. Jestliže se svržený na to zlobí, tedy jen proto, že nedovede pochopit logiku dějů.

Do národne sociálnej strany prišlo v poslednej dobe mnoho inteligencie — všetci videli, že je to nová situácia, za ktorej p. Skýpala je naprosto neschopen vésti ústredný orgán strany. Ale ponévaď príroda povzbuzuje samolibosť, videli to všetci mimo p. Skýpala. Ten chvíli váhal a pak šel — kam by šel? Ovšem že k p. Strýbrnému, jenž si zařídil koncentrační tábor zklamanych a odmínutých. Ponévaď se předpokládalo, že p. Skýpala má leccos nepřijemného co říci o místech, kde dřive prodléval, byl pro něho zřizén zvláštní list, dokonce s titulem »Atak«: atakuj! Je to něco takového, jako kdybychom ze zpévkára, který se neosvědil ve sboru, udělali přes noc sólistu. Myšlenky p. Skýpalovy vydrží nejdéle do čtvrtého čísla — pravděpodobně nebudou žiti ani tak dlouho jako peníze, které jsou k dispozici pro »Atak«.

Nás na té věci zajímá jen morálka situace. Šest nebo sedm let seděl p. Skýpala v »Českém Slově« jako puťička, což je ostatně vhodné pro muže jeho formátu. Nyni najednou se stal kritikem a bouřlivákem. V noci z posledního dubna na první květen, krátce po korpování a po vybrání posledního gáze, se v jeho hlavě rozsvítilo, a on pojednou ví o Benešovi a o ostatních lidech a věcech všechno, co dřive nevěděl. Kdy pak žurnalisté budou mít tolik hrdosti, aby se definitivně rozloučili s touto psychologič sluzež, které dostaly výpověď? A kdy pak veřejnost bude mít dost charakteru, aby ze smyslu pro čistotu odmítla svědectví takto probuzených svědomí?

Protibenešovské frontě se daří špatně, jestliže bere zavděk i takovýmto spolubojovníkem. Pan Skýpala sám možná při tom nepochodí špatně. Za laskavé pomoci všech těch, kteří mají svrchu na Beneše, je jeřábem vyťahován na pahorek pozoruhodnosti. Jsou lidé, kteří mohou psát dvacet let, a nikdo si toho nevšimne. Jednou však napíše něco proti Benešovi, a ponévaď v určitých kruzích je po takovém článku taková poptávka, že převyšuje i značně čilou nabídku, octnou se takoví muži skoro na pokraji slávy. Je to jediná příležitost jejich života — jak by po ní nesáhli? —fp.—

P O Z N Á M K Y

Malichernost stranictví.

»Závidění hodným státem« jest pro »Lidové Listy« církevní stát vatikánský a to proto, že tam mají dokonalou telefonní centrálu, která — až bude hotova — bude obstarávat na 800 linek; při tom vatikánský stát má 500 obyvatel. »Lidové Listy« se zmiňují o telefonické rozmluvě Cheb—Vatikán: ve Vatikáne bylo slyšet dobře, v Chebu špatně. Z čehož vyplývá: »protože normální telefonní drát má jenom dva konce, nezbyvají než československé pošty, telegrafy a telefony, které asi...« Stoprocentní katolíci v »Lidových Listech« by nemohl připustit, že na tom, že v Chebu při rozmluvě s Vatikánem slyšeli špatně, mohou mít vinu i telefonní aparáty ve Vatikáne. — Takové jest naše stranictví: ztotožní-li se s někým, stotožní se i s jeho telefonem. Stotožní-li se u nás katolíci s Vatikánem, bije se i za ten vatikánský telefon. — Jiný případ: »Národ« se rozepsal o vraždách v Ratboři a použil při tom o domnělém pachateli slov: brněnský řezník. Což pozlobilo nějakého řezníka organizovaného v národní demokracii a »Národ« se počal velmi omlouvat, že se nemínil dotknouti cti počestného cechu řeznického.

»Toto označení povolání podezřelého muže zamrzelo některé příslušníky řeznického stavu a vytkli nám to. Chápeme, že příslušníci staroslavného řeznického cechu mohou býti právem na svůj stav hrdi a že jsou citliví vůči všemu, co by naň mohlo vrhnouti stín. Nepotřebujeme arcí dodávat, že nás ani ve snách nenapadlo dotknouti se sebe méně řeznického stavu. Vždyť víme, jakou zdatnou a důležitou složkou v národním celku je právě tento stav a jakou slavnou tradici mají za sebou právě čeští řezníci. Nebýti jejich pádných pravic a širočin, bývala by se celá Praha za třicetileté války stala kořisti švédské soldatesky. Oni to byli, kteří se studenty r. 1648 uhájili Prahu!

A když už jsme v těchto rádcích zašli do minulosti, mohli bychom jíti v ní ještě dále — až k prapočátkům lidstva — a vždy bychom se setkali s řeznictvím jako stavem, těšícím se vážnosti přímo náboženské.

Řeznictví je řemeslo téměř stejně staré, jako člověčenstvo samo. Podle bible již první ... atd.»

A následuje ještě další výklad o historii našich řezníků. Kdosi v »Národě« byl pojat hrůzou, že by řezníci mohli přejíti k živnostníkům a odtud to omlouvání a poklonkování. Malichernosti stranictví? V. G.

K té mládeži.

Píše se častěji o politické mládeži; je to zejména národní demokracie, která tvrdí, že studentstvo a mládež vůbec v dnešních dobách se kloní více k politické pravici a zejména k národní demokracii. — Ale není růže bez trní, jak se říká o Popelce Patsy. Je to vidět z tiskového referátu Dr. Ant. Hajna (jak jej otiskuje »Samostatnost«).

»U »Národního studenta« jsou přirozenější úspěchy na poli národním i stranicky organizačním nežli na finančním; list se bez subvence strany prostě neobejde.»

Národní demokracie říká, že má hodně studentstva. Ale studentský list národně demokratický »se bez subvence strany prostě neobejde.« Vše má své stíny. Má-li národní demokracie aktivní studentstvo, musí přes to krýt pasivní list studentský. K. T.

Komunistická strana a — traktor.

»Generální linie«, ruský film, nemá vlastně hrdinů. Nemyslíme tu na Marfu, která na ruské vesnici zakládá kolchoz. Hlavním hrdinou jest tu traktor, který na konec filmů jde v celých kolonách, aby ukázal, že SSSR při své pětiletce chce pomoci traktorů předělati celé zemědělství na »zemědělskou továrnu«. Traktor, to už není jen stroj, jaký u nás vyrobí Škodovka nebo Českomoravská; to — v SSSR — jest už plán nebo spíše: vise. Také naši komunisté o tom píší; a nejen to: sbírají na traktor, který chtějí věnovati do sovětského Ruska. Za poměrně dlouhou dobu sebrali na traktor, který chtějí poslati do SSSR, 36.743 Kč. Takový traktor stojí asi 50—60 tisíc Kč. Za dobu poměrně dlouhou — ušetřili naši komunisté na traktor, který chtějí poslati do SSSR — asi tak dvě třetiny toho, co stojí slušný traktor. Snad se namítne, že naši komunisté nejsou lidé bohatí. Jest to pravda. Ale na druhé straně: kdybychom měli soudit podle »Rudého Práva«, jsou naši komunisté ochotni vycedit poslední kapku krve pro SSSR; den ze dne čteme v »Rudém Právu« svědomitá líčení o té lásce našich komunistů k SSSR. Ale tato láska našich komunistů k SSSR jest tak sterilní, že za celou řadu týdnů nedovedou sebrati sovětskému Rusku ani na jeden slušný traktor, a to v době, kdy SSSR potřebuje ne jeden, ale tisíce, desetitisíce traktorů. Naši komunisté nejsou lidé bohatí; ale srovnání, z něhož vychází, že komunistická strana,

kteřá měla při posledních volbách 3 čtvrtě milionu voličů, nedovede sebrat na slušný traktor sovětskému Rusku v jeho těžké chvíli, ukazuje, že láska našich komunistů k sovětskému Rusku jest právě tak sterilní, jalová, jako bývala a jest dosud láska k »velkému, demokratickému, slovanskému Rusku« našich řečnivých slavjanofilů. Extremy se stýkají. Láska našich komunistů k SSSR jest právě tak sterilní a prázdná, jako láska mladočechů a jejich politických nástupců k »slovanskému« Rusku. Nedovede-li sebrati tak početná strana, jako jest naše strana komunistická, v době krátké ani jeden traktor pro SSSR, traktor, jakých celý počet bude vystavován na letošní hospodářské výstavě, jakých jest ochotna prodat na celé vagony některá z našich strojíren, zač potom stojí ty sympatie našich komunistů k sovětskému Rusku? Jsou to sympatie sice bouřlivé, ale vyčerpávající se pouze slovy. Do kapsy nesáhnou. Nelze tu namítnout, že naši komunisté jsou chudí. Jsou chudí na penězích. Ale jsou chudí i opravdovou láskou k SSSR. Jinak by sebrali aspoň na jeden traktor pro SSSR.

K. T.

LITERATURA A UMĚNÍ

Dr. Arnold Szyfman:

Umění řídit divadlo.

Uveřejňujeme přednášku, kterou p. Szyfman, vynikající divadelní ředitel polský, přednesl při své nedávné návštěvě v Praze.

Volba tématu.

Když jsem obdržel čestné pozvání Svazu československých dramatických spisovatelů, abych v Praze přednášel o divadle a začal jsem přemýšlet o tom, která otázka by mohla vzbudit zájem mého váženého posluchačstva, napadala mne různá témata. Mohl bych mluvit o divadle v Polsku, o současném divadle evropském, o divadle včera a dnes, o herecích, o moderní výpravě, o režii v minulém století a pod. Zdálo se mně, že kdybych přednášel o kterékoli z těchto otázek, zasahoval bych do oboru, příslušejícího nikoli mně jako řediteli divadla, nýbrž spíše kritikům a historikům divadla i literatury.

Kdybych pak chtěl být velmi aktuální, mohl bych mluvit o divadle Meyerholdově, Tairovově a Piscatorově, nebo o divadle avantgardním v Paříži a konečně o divadelní krizi. I to se mně nezdálo účelné.

Když jsem takto přemýšlel, napadlo mne téma, o kterém se všeobecně málo mluví a píše, přes to, že jest alfou i omegou existence divadla, to jest o umění řídit divadlo.

Odůvodnění názvu přednášky.

V důsledku toho zvolil jsem si toto téma a tu mne opět napadlo, zda tento název se nezdá příliš náročným, zda řízení divadla jest opravdu uměním, zda to snad není samolibost, která u posluchače vyvolá špatnou náladu. Přemýšlel jsem o tom, ačkoli osobně jsem neměl nejmenších pochybností.

Jest pravda, že k funkci ředitele divadla patří tak různá zaměstnání a že tu mají úlohu tak různá nadání a tak různé dovednosti jako v žádném jiném povolání, ale nadevším vládne umění, konečným cílem jeho čin-

nosti jest zvláštní druh umění, výsledkem jest pouze umění.

Viděl jsem ovšem, že za těchto podmínek má přednáška může vzrůst v apotheosu ředitele divadla. Podnikám ji ~~tu~~ směřuji, že se nedomnívám, že by ředitelé divadel byli lidé, které život rozmazluje v kterékoli zemi a v jakýchkoli poměrech.

Ve své přednášce budu skládati hold tomu ideálnímu divadelnímu řediteli, který snad žije spíše v naší fantazii než ve skutečnosti. Oslavuje povolání divadelního ředitele, budu zároveň na něho nakládati tak těžká břemena, budu mu klásti tak vysoké požadavky, že se pod jejich tíží nezlomí pouze silný člověk.

Ideální ředitel.

Jaký má tedy být ten ideální správce divadla?

Má to být člověk, o kterém kdosi kdysi výstižně pověděl, že musí stát nohama pevně na zemi a rukama se dotýkat nebes. V této charakteristice jest obsažen vlastně neuskutečnitelný požadavek, aby idealism umění sloučil se v jediný celek s mnohými potřebami života.

Proto práci divadelního ředitele tvoří na jedné straně nejopravdovější styk s uměním a s umělci, rozbor a kritika uměleckých děl, fantazie i tvůrčí rozmach, ale současně na druhé straně — kalkulace, účty, činnost obchodní, práce řemeslnická i tovární, vedle otázek právních a sociálních, a regulátorem vši této činnosti musí být — cit pro spravedlnost, znalost lidské psychologie, schopnosti taktické a v nejširším smyslu slova diplomatické. A kořeny toho košatého stromu musí tvořit — fyzické zdraví, povahová pevnost, nezávislost úsudku, životní optimism, dobrý umělecký vkus a nadání.

Před takovým problémem nestojí v té míře žádná povolání, žádná tvůrčí činnost. Nejpříbuznější jest s ní snad novinářství, kde stránka administracně-obchodní jest co nejtěsněji spojena se stránkou politickou, sociální a uměleckou, ačkoli nejsou na sobě tak závislé jako v divadle. Naproti tomu jest novinářství v mnohem lepší a šťastnější situaci, pokud jde o udržení toho, čeho bylo dobyt a o trvalost dosažených úspěchů. Jestliže se znamenitému redaktorovi podaří vytvořit výborný list a zorganizovat správně jeho administraci, nebude snadné otrávit posíc tohoto listu. Naproti tomu v divadle neexistuje nic trvalého, pozornost musí býti stále napiata, nesmí se ani na den ani na hodinu ochabnout v práci, neboť každý den může tě stihnouti porážka, která zničí úspěchy, dobývané po léta. V divadle neexistují zásluhy z minulosti, neexistuje věrný abonent ani klient divák ze zvyku, existuje pouze nervosní a nevypočítatelný divák, který ti dnes tleská a zítra se od tebe odvrátí. Tak jako v politice, kde člověk vysoce zasloužilý chodí dnes v purpuru a zástupy se mu klaní, kdežto zítra ho svrhují s tarpejské skály nebo zahalují mlhou zapomnění.

A proto, kdo nechce v těchto poměrech zahynout, musí jako v džungli míti připravenou vždy zbraň a spáti pouze s jedním přimhouřeným okem tím spíše, že za všemi obtížemi číhá v každém koutě tigr zavidosti a jedovatý had msty.

Není nic divného, za tolika nezvyklých a protichůdných podmínek, že během XIX. století nacházíme v Evropě mnoho známých a znamenitých spisovatelů, nacházíme mnoho slavných a vynikajících herců, ale

současne jen nekolik opravdu znamenitých divadelních ředitelů.

Dříve než začneme podrobně mluvit o tom, v čem spočívá umění řídit divadlo, dovolím si vytknouti několik zásadních rozdílů.

Vrchní ředitel divadel státních nebo městských jest něco jiného než umělecký ředitel týchž divadel a konečně něco jiného než ředitel a zároveň umělecký šef divadla soukromého, který jest zodpovědný nejen svým jménem, ale také zvláště v ohledu hmotném za celé vedení jak umělecké, tak i organizačně-administrační. Ředitel subvencionovaného divadla jest v té šťastné situaci, že nezná zvláštní hmotné odpovědnosti ani finančních starostí, jež otravují život a práci ředitele soukromého divadla. Naproti tomu ředitelé subvencionovaných scén nemají obyčejně té volnosti a nezávislosti, které požívají ředitelé scén soukromých.

Jest přirozené, že ředitel velkého souboru divadel musí mít úplně jiný obor práce než ředitel jediného divadla. Ale to ho neosvobozuje od znalosti všech tajemství a složek, tvořících divadlo. Pouze tehdy bude v divadle dobře, pouze tehdy povládné jediná vůle, pouze tehdy dovede onen ředitel vybírat si dobře spolupracovníky a zorganizovat práci celku. Jestliže reprezentační povinnosti a vrchní správa pohlcují všechnu jeho energii, tedy pouze za těchto podmínek jest záruka, že praví lidé přijdou na pravá místa a že kolektivní práce a tvorba divadelní jest činností kolektivní — bude vykonávána účelně a pružně dle zásadního plánu. Tam, kde umělecký ředitel nerozumí hospodářským otázkám, mohou být dobré výsledky pouze důsledkem šťastné shody okolností. Také tam, kde v čele divadla stojí ředitel, jehož hlavní silou jest dokonalé ovládnutí stránky obchodní, hrozí nebezpečí, že nebude dostatečné harmonie s uměleckými složkami divadla.

Ale protože máme na mysli ideálního divadelního ředitele, budeme dále mluvit o takovém, jemuž nebudou cizí tajemství divadla v žádném oboru. Budu tedy mluvit o jeho práci, spojené s vyhledáváním a sestavováním repertoáru, o tom, jak pod jeho vedením režiséři, herci i malíři realizují představení o tom, jak zasahuje do otázek hospodářsko-obchodních a konečně o jeho poměru k obecnostem a ke kritice.

Poměr k repertoáru.

Každý divadelní ředitel ví ze zkušenosti, že hlavním sloupem divadla jest repertoár. Jen určuje ráz divadla. Na pojetí repertoáru záleží postavení divadla a často i jeho existence. Ředitel, který nemá jasného plánu, co chce v svém divadle hrát a zároveň nedovede vytvořit prostředky k tomu, aby tento plán uskutečnil, dlouho se v divadle neudrží. Víme to všichni a přece se všichni v tom směru denně dopouštíme nejstrašnějších omylů. Jak se to děje?

Divadlo jest ústavem umělecké a mravní kultury, nebo jest institucí zábavnou. Zdálo by se tedy, že není nic lehčího, než rozhodnout se pro jeden nebo druhý směr a důsledně jej zachovávat.

Zatím však všechny obtíže pramení právě ze skutečnosti, že různé druhy dramatické tvorby není možno rozlišit tak snadno jako výrobky lněné od hedvábných. Mimo to jsou kategorie divadelních her, které mohou být zařazeny do jednoho i druhého druhu. Dále, díky různým okolnostem, dostává se divadlu ča-

sto her, jež nepatří do jeho programu, ale slibují veliký úspěch, jež v určitých obdobích jest divadlu tak nutný, jako člověku vzduch. V takových chvílích, jež pocitují zejména scény soukromé, a jsou to chvíle velkých neúspěchů a krísí finančních, přestávají platit všechny programy, platí jediná zásada: primum vivere. Ostatně často přilákají do divadla zástupy diváků díla nejlepší umělecké hodnoty, kdežto v tůž době nejveselejší farse se hrají při prázdných domech. Ale často, a snad i častěji, bývá také naopak.

To všechno dohromady způsobuje, že prostá věc stává se složitou, a vzniká bludný kruh. Tím bludnější, že kus přečtený a kus hraný naprosto není tentýž kus.

Tajemství úspěchu divadelní hry jest tak neproniknutelné, tak pokaždé jiné, tak relativní, plynulé a nejisté, že čím déle kdo řídí divadlo, čím má více zkušeností, tím méně má jistoty a domyšlivosti v tomto směru. Zvláště uvážíme-li, že divadelní hra nežije jen sama sebou, nýbrž žije mimo to divadlem, ovzduším, hrou herců a dokonce i dobou roční a kronikou všedního dne. Nejedna hra na pozadí určitých událostí politických nebo sociálních či prostě zvykových v dané chvíli roste, stává se aktuální, blízkou divákovi a mluví k němu vášní života, kdežto jindy jest mu lhostejná, cizí i vzdálená.

Režisér nebo herec zároveň mohou v nashromážděném materiálu dramatickém roznítit tolik jisker, že hra začne planout krví a nejpravdivějším životem. A to jest vlastní tajemství úspěchu a zároveň nejkrásnější mystický moment divadla.

Intuice ředitele, který dovede vycitovat pravé a rozhodující momenty, který dovede nejen z repertoáru, který právě přečetl, ale také ze své paměti vyhrabat díla, odpovídající v dané chvíli potřebám divákovým nebo potřebám znamenitého herce, nedostatečně využitého v určitém období, jest jedním z hlavních talentů tvůrčí schopnosti divadelního ředitele.

Proto jest také repertoár hlavní starostí každého ředitele, starostí, která mu bere všechno jeho čas, starostí, která mu nedopřává nikdy klidu, starostí, která zamilovaného muže občas uvádí do zoufalství, neboť dobrých her, jež by mu vyhovovaly, jest na světě stále méně. A proto též, jak často ředitel divadla, stoje před nutností zahájit zkoušky, rozhoduje se hráti kus, který neodpovídá ani jeho uměleckým zálibám, ani požadavkům jeho repertoáru, ani tomu, čeho je třeba hercům, ale stěží vyhovuje formálním potřebám repertoáru, který se musí měnit a žít. Nebude to tedy paradox, jestliže řeknu, že sotva malá část kusů, hraných v divadle, dochází pravdivého a upřímného schválení kritického a moudrého ředitele divadla.

V ideálu, jehož, to jest zřejmé, dosud ještě nikdo nedovedl dosáhnout, mělo by se přistupovat k hraní kusu pouze tehdy, když ředitel má v rukou dílo, vzbuzující jeho nadšení a když zároveň má potřebné prostředky, aby je provedl. Ale tu již začíná nebezpečný kraj snů, z něhož je třeba co nejrychleji utéci, abychom neupadli do pathosu falešného romantismu.

Jeden z aktuálních problémů repertoáru, o němž často se diskutuje, jest otázka podpory domácí divadelní tvorby. Jinak vypadá teoretická stránka této otázky, jinak stránka praktická. Vlastní obtíž spočívá v tom, jak mají obě být uvedeny v soulad. Teoreticky jest věc jasná: jest povinností divadla podporovat pouze díla cenná; prakticky: protože děl vynikajících

hodnot uměleckých objevuje se rok co rok nedosta-
tečné množství, jest třeba hrát i díla ne zcela hodnotná.
Vyrovnání mezi teorií a praxí nastupuje často na tomto
základě: kromě nikterak ne lhostejného hospodářského
hesla podpory domácí tvorby existují úplně reálné
úspěchy, jež mluví pro to, aby jí byla dávana před-
nost. Neboť nejedno dílo, provedené dokonalými, s auto-
rem národnostně příbuznými herci, nabývá často mi-
mořádných hodnot.

Slabý francouzský kus hrají francouzští herci, kteří
»zabijí« a »zkopají« jakýkoli kus na příklad anglický,
často tak znamenitě, že tento kus má na území fran-
couzském úplně jinou cenu než na území polském nebo
českém. To platí o dílech každého jiného národa. Ně-
které kusy, na příklad Baluckého a Bliziňského, byly
znamenitě hrány ve Varšavě, výborní, rasoví herci do-
vedli z nich dobyt tak okouzlujících hodnot, že ona
představení stávala se vynikajícími událostmi diva-
delními, kdežto tytéž kusy, hrané v Paříži nebo v Pra-
ze, působily by snad úplně jinak.

Čtižádostivý divadelní ředitel přinese podpoře do-
mácí tvorby velké oběti, protože to jest jednak cesta
k vytváření představení často znamenitých, jednak me-
toda, pomáhající k zesílení národní nebo v nejhörším
případě místní tvorby.

K tomu se přidružuje propagační, vzájemná, loyální
spolupráce spřátelených sousedních států. Myslím pře-
devším na divadelní styky polsko-české. Toužíme po
vzájemném porozumění, styku, dohodě. Jak toho do-
cílit? Osobně nevěřím v umění ani v cenu smluv, ani
dokonce v studenou politickou loyaltitu. Naše styky
budou cenné, budou-li moudré a účelné. Jedno dílo
rozvážně zvolené, jedna vřelá, živelná chvíle znamená
více, než desítky konvenčních politických tahů. Něko-
líkeré vystoupení paní Marie Hübnarové ve Varšavě,
kde sálem se nesla bouře potlesku nikoli politického,
ale potlesku vyvolaného upřímným uměleckým nad-
šením, znamenalo dle mého přesvědčení více, než de-
sítky představení s konvenčním úspěchem. Neusilujme
tedy o rekordy co do množství, ale o rekordy co do
vysoké úrovně. Každé nové vystoupení musí znamenat
nové duchovní sblížení.

Proto také vzájemné stížnosti, že tyto umělecké styky
nejdou tak živé, jak bychom si toho na obou stranách
přáli, jsou pouze částečně správné. Styky se stanou ži-
vějšími přirozenými cestami, protože snaha jest na
obou stranách co nejlepší. Musí pouze přijít díla, jež
by měla dosti síly, aby prorazila hranice, které nás dělí,
díla, jimž bychom naslouchali se stejně tlukoucím srd-
cem ve Varšavě, jako jim nasloucháte v Praze. Potom
nebude třeba dovolávat se propagandy. Vaše srdce
jistě se sama otevrou, aby přijala naše díla, jako se
naše otevrou pro díla vaše. Jen jáksi v poznámce však
připomínám, že protekce směrodatných činitelů ne-
uškodí.

Herci a režiséři.

Aby scénickému dílu dal divadelní formu, musí mít
ředitel k dispozici režiséry, herce, malíře a techniky.
A tu počíná jeho druhý umělecký úkol — dovést si
vybrat vhodné lidi pro repertoární plány, předem při-
pravené.

A tedy především angažování herců a režisérů. Věc
stejně těžká jako výběr her. Desítky plánů, sta roz-
mluv a diskusí. Vedle rozmluv, zajímavých umělecky
i psychologicky, rozmluvy jalové a jednotvárné. Na

jedné straně boj o existenci, o uměleckou posici a po-
stavení sociální — na druhé straně obrana uměleckých
i finančních zájmů divadla. Tato rok co rok se opa-
kující smlouvání a tyto boje, to jest jedna z nejne-
příjemnějších, ale podstatných složek divadelní práce.

A potom, již v sezoně, výběr nejhodnějších lidí pro
vytknuté úkoly — jeden z nejhlavnějších úkolů ře-
ditele divadla. Někdy jest možno »obsadit« hru — to
znamená určití herce pro jednotlivé úlohy za několik
minut, a jindy se to stává předmětem nekonečných,
úmorných porad s režiséry, trvajících řadu dní. Zku-
šený ředitel velmi dobře ví, jak strašný jest pro pro-
vedení dramatického díla každý omyl v obsazení, a
jak zároveň na tom jest založena důvěra herců v něho
samého. Ostatně často dobré obsazení zachrání kus.
Není možno dobře obsadit hry bez pronikavého roz-
boru a bez důkladné psychologické znalosti hercova
nadání. Tomu není možno se naučit, je možno zkuše-
ností se trochu přiučit. Proto také jest ředitel divadla
nejpřednějším vychovatelem režisérů, herců i malířů.
Ředitel divadla, který má zvláštní rysy nadání svých
spolupracovníků, dovede během několika let dobytí
z nich maximum jejich uměleckých možností v znač-
nějším stupni než jakákoli škola, než jakákoli samo-
statná praxe.

Jestliže ovšem ředitel sám jest režisérem, tím snáze
si dobude důvěry svých spolupracovníků, zvláště jest-
liže jest režisérem vynikajícím. Bývají také znamenití
ředitelé, vyšší z řad hereckých. Ačkoli není z mnoha
důvodů žádoucí, aby ředitel sám byl aktivním hercem,
přece i v tomto případě zkušenost dokazuje, že jsou
výjimky, lámající v divadle každou teorii. Mám na
mysli především Konstantina Stanislavského, který,
zůstávaje do poslední chvíle režisérem i hercem Umě-
leckého divadla v Moskvě, jest zároveň jedním z nej-
lepších divadelních ředitelů nynějšího pokolení. Měl
ovšem štěstí, že našel ideální doplněk v Nemiroviči-
Dančenkovi, jako spoluřediteli divadla a že zároveň
nikdy v životě nepoznal starostí o finanční stránku
divadla.

V rukou ředitele divadla spočívá kormidlo umělecké
lodi a tím i směru, jímž divadlo může plouti, nepodlé-
haje zbytečně na jedné straně modě a snobismu, na
druhé ne vždy kritickým zálibám a náklonnostem svých
režisérů nebo malířů.

Záleží také na řediteli, zda divadlo se bude vyvíjeti
směrem kolektivním, či tak, aby vynikaly jednotlivé
umělecké individuality.

Všechny tyto úkoly vyžadují, aby ředitel měl nejen
výrazný umělecký charakter, ale i vynikající schop-
nosti diplomatické a mnoho taktu, aby dovedl uvést
v soulad tolik sporných zájmů jednotlivých pracov-
níků divadelních.

Jednou z nejdůležitějších složek divadelního ovzduší
jest, jak dovede ředitel žít s herci a s režiséry. Někteří
divadelní reformátoři zašli v tomto směru tak daleko,
že propagovali téměř kasárnicky-klášterní život celého
divadelního souboru. Považují to za myšlenku anachro-
nickou, přenesenou mechanicky z úplně jiné oblasti
a z jiné doby do poměrů moderních a pokusy, provede-
né v tom směru, daly dost zábavné výsledky. Neboť
nezáleží na tom, abychom společně bydleli, společně
se stravovali a nosili kytlice nebo bluzy, nýbrž aby-
chom si jeden druhého vážili, vzájemně si důvěřovali
a vzájemně věřili ve společné ideály.

Organisace a administrace divadla.

Konečně třetí důležitý obor činnosti divadelního ředitele jest organisace a administrace divadla, přesně řečeno divadelního podniku, který jsa opravdu ústavem uměleckým, jest zároveň velkým podnikem obchodním a průmyslovým, protože vyrábí pro svou potřebu nábytek i dekorace a stroje a mnoho jiných předmětů, zvláště potřebných pro jeho odbornou činnost.

I v případě, že ředitel velkého divadelního ústavu má za pomocníka velmi schopného administrátora divadla, jistě tento dualism nedá dobrých výsledků, jak jsem již výše připomenul, jestliže nenastoupí naprostý soulad mezi úsilím uměleckého vedení a hospodářskými potřebami divadla. Proto má ideální divadelní ředitel být zároveň i šefem literárním i režisérem i vrchním správcem administrace, který by dovedl číst bilance, vyvozovat z nich důsledky, organisovat účelné statistiky, rozumět výrobě rekvizit, vyznat se v otázkách právních i sociálních, zajímat se stejně o reklamu jako o estetickou úpravu tisků, o to, aby dobře fungovala šatna i bufet a konečně rozumět účelnosti výdajů. Neboť přes to, že divadlo jest podnik stejně riskantní jako bursa, že v divadlech neexistují žádné stálé zásady úspěchu, že všechno jest plynulé a možné a že relativnost je nejcharakterističtějším rysem divadla — ředitel divadla musí věřit, že existují pravidla umělecká i obchodní, jež dají dokonalý úspěch, jsou-li přesně zachovávána.

Obecenstvo.

Nedali bychom přesného obrazu umění jak řídit divadlo, kdybychom nepojednali o poměru ředitele divadla k obecenstvu a ke kritice.

Existuje teorie, že divadelní ředitel může obecenstvo nejen vychovávat, ale také měnit jeho povahu a vkus ve směru, kterého si přeje a po němž touží. Tedy světovláda přímo nadčlověcká a mystická, kterou si často sugerují mladí, bouřliví divadelní doktrináři.

Tato doktrina spočívá na hluboké neznalosti společnosti. Považují to nejen za nepravděpodobné a fyzicky i materiálně za neuskutečnitelné, ale v mnohém ohledu za přímo škodlivé pro divadlo. Soudím, že neexistují tak veliké majetky, jež by donutily obecenstvo — i při nejpuritánštější důslednosti ředitelově — chodit na kusy, které se mu nebudou líbit. Jisté americké divadelní anekdoty vypravují nám sice něco jiného o moci zlatého telete. Nevěřím jim.

Stejně nepokládám za žádoucí ani správné, aby ve veřejném divadle byly obecenstvu vnucovány stranické názory autorovy, ředitelovy nebo režisérovy. Divadlo jest ústav veřejný, který je povinen počítati s tím, že na každé představení mohou se sejítí zastupci různých politických směrů a že zde není místa pro podobnou politickou propagandu. K tomu jsou ostatně divadla stranická nebo družstevní, rázu táborového. I tendenční traktování sociálních otázek naráží často na oposici veřejného mínění. Divadlo má státi daleko od jakéhokoli stranicství, sice je dříve nebo později sežere stranická gangréna.

Něco jiného jest systematické a pozvolné vychovávání obecenstva k stále vyšším uměleckým dílům a k stále lepším představením, jakož i povznášení ho k tendencím mravně-uměleckým, které sjednocují celé hlediště bez ohledu na politické či sociální názory.

V tom ostatně spočívá jeden z nejkrásnějších úkolů divadla. Přesvědčení, že každé umělecké představení obohacuje divákův duchovní život, jeho obrazotvornost a estetické dojmy, jest dostatečnou odměnou za všechnu námahu ba i za všechny neúspěchy ředitelského života.

Kritika.

Kritika jest všude na světě jednou z nezbytností rozkvětu divadla, ale ve chvílích podráždění, vyvolaného autorovými nebo ředitelovými neúspěchy, rádli zveličujeme její význam do hranic přímo démonických.

Úkol divadelní kritiky má být spolutvůrcí. Divadelní kritika má pronikavější vliv na úspěch díla i autorův než v jiných oborech, proto její odpovědnost a význam rostou často ve fantasmii divadla do přehnaných hranic.

Ale nesporný jest fakt, že vliv kritiky na rozkvět divadla je ohromný.

Často se diskutuje o otázce, zda kritiky mají se psati bezprostředně po premiéře, či později, po klidné úvaze o představení. Soudím, že v této otázce není možno stanovit jakékoli pravidlo, závisí to výhradně na temperamentu kritikově.

Ale ideální pro divadlo by bylo, kdyby kritikové nepsali svých referátů po jediném představení, nýbrž přicházeli na hru několikrát a zajímali se o další vývoj představení, který se neděje vždy žádoucím směrem. Představení není věc stálá jako dílo autorovo, nýbrž podléhá stálým přesunům a změnám, jež mohou často úplně přetvořit ráz díla i představení.

Divadlu by prospěl také co nejtěsnější styk kritika s divadelní prací, což by mu v svém důsledku dávalo důkladnější znalost podstaty divadla.

Ale na všechny tyto otázky nemá a nemůže mít ředitel žádného vlivu. Jeho hlavní úsilí musí směřovat k tomu, aby poměr mezi kritikou a divadlem byl kulturní, objektivní a nezávislý.

V každém případě však můžeme směle říci, necht za dnešní situace poměr mezi kritikou a divadlem jest jakýkoli, že žádný z opravdových divadelníků neprojevil by souhlasu s tím, aby divadelní kritika byla vůbec zrušena, i kdyby to bylo v jeho moci. Kritika jest součástí divadla a je možno směle říci, že za všechny křivdy, i skutečné, pocházející buď z nekompetentnosti nebo ze zlé vůle kritikovy, dává divadlu plnou náhradu ve světlých obdobích objektivismu, sympatie a dobré vůle.

Závěr.

Jestliže se mně podařilo přesvědčiti vážené posluchače o tom, že intuice a tvůrčí nadání jsou hlavními složkami práce divadelního ředitele, který kromě toho musí míti tolik různých dovedností a předností, jako jsou píle a čilost, fantasmie a optimismus, tolik sil fyzických i mravních — tu ke konci jsem povinen prohlásiti, že všechno to nadání, ty dovednosti a rysy povahové ho nedovedou k cíli, nebude-li věřit, že divadlo jest umělecké poslání, jehož úkolem jest zušlechťovat člověka a dávat mu štěstí, jsouc zároveň zrcadlem života a lidských činů. Tato slova znějí na pozadí denní práce patheticky a jsou pathetická, ale přes to pravdivá. Šťastni jsou ti lidé divadla, pro které tato slova mohou být v každé chvíli denní skutečností.

Aféra německých filmů v Praze.

Ve dvou zvukových kinech pražských jsou předváděny první mluvicí německé filmy. To podnítilo »Národní listy« k systematické kampani. Dějiny kulturních bojů v Čechách mohly by být vyplněny ostudami, jimiž je pronásledován tento starý a zasloužilý list ve všech svých kulturních kampaních za poslední desetiletí. Zřídka bývá co kalého v rozčilených, obyčejně špatnou češtinou psaných výkřících tohoto listu, jak jen se domnívá, že opět je ohrožen nějaký národní statek, že opět jest nutno vystoupiti proti »provokaci«, že jest nutno hájiti ryzosti národního života a ducha, že jedním slovem naši odvčci nepřátelé, bez ohledu na to, že jsme po tři sta let trpěli pod černožlutou hydrou a bez ohledu na to, že jsme pomocí spojenců dostali se z temna poroby na slunce svobody, urážejí neslýchaným způsobem vlastenecky citícího občana — což je zavinené jen slabostí, nedostatkem národního sebevědomí a nemístnou ústupností, která nikterak není vymíněna v mírové smlouvě Versaillské. A tak jsme zase četli (kdyžtž již vyprchaly proslavené dozvuky kampaně ve věci pěvkyně Novotné a kapelníka Zemlinského) po celý týden, den ze dne, v ranníku, poledníku i večerníku »Národních listů« rozhořčené články, psané stylem bezděčných slohových karikatur. Což není národní ráz Prahy ohrožen prožluktým německým dialogem v »Avionu«?

Zatím však otázka předvádění německých mluvicích filmů je mnohem vážnější, než tuší listy, naplněné nacionální neurasthenií. Vážnost otázky souvisí totiž s celkovou situací ve filmové tvorbě světové a se situací v české filmové výrobě zvláště. Zde nevystihneme podstaty věci jen výkřiky, rozhořčením a frázemi.

Jaká jest nyní tato situace?

Jest vyznačena předem tím, že zvukový a mluvicí film úplně zatlačuje, ba že již zatlačil film němý. Tím dostala se do filmové výroby velmi složitá nová otázka: jazyková. Universálnost filmu jako dorozumivacího umění mezi všemi národy jest neodvolatelným vývojem zastavena. Napiatý zápas, který se dál dosud mezi filmem evropským a americkým o světová odbytíště, v němž měla Amerika dosud nespornou kapitálovou, technickou a do jisté míry i uměleckou nadvládu tím, že mohla volně přijímati a technicky zdokonalovati režijní a herecké síly celého světa, byl zkomplikován jednak otázkou jazykovou, jednak tím, že mluvicí film nutně přejal mnohou složku divadla mluveného. Tím zesílila nesporně ideová složka uměleckého filmu a tím také stává se soutěž evropská americkému filmu mnohem nebezpečnější: jestli evropská kultura divadelní a literární nepochybně na vyšším stupni, než kultura americká. Toto nebezpečí jest v Americe jasně pocítováno a třebaže právě v těchto dnech jest hlášeno nové angažování čtyřiceti významných hereckých a režisérských sil ze staré Evropy do Hollywoodu a ačkoliv velcí výrobci američtí hodlají vyráběti systematicky s evropskými silami i verse francouzské a německé, jest nesporné, že vývojový a kulturní náskok, který má Evropa v kultuře divadelně-režijní, dialogické a literární, sotva bude Amerikou brzy předstížen.

Evropský film pocituje ve vzácné jednomyslnosti, že nastala příležitost k omezení převažujícího vlivu amerického filmu na evropském kontinentě a hotoví se

k společnému útoku. Nejlepší režisérská jména evropského divadla hlásí se na kolbiště. Je-li dovolena nějaká předpověď ve věcech budoucího vývoje, lze očekávati, že v dohledné době bude zdrcující dosud americká nadvláda v evropských kinech omezena.

Na evropské pevnině neobjevily se dosud v plném počtu nejlepší stoprocentní mluvicí filmy americké, avšak již první stoprocentní výrobky evropské ukazují nespornou uměleckou výši u srovnání s tím, co se dosud provádělo z mluvicího filmu amerického.

Americké mluvicí filmy znamenaly dosud veliký úpadek proti filmu němému. Omezovaly se ponejvíce na operetní a revuální díla úrovně velmi nepatrné, která znamenala přímo ohrožení vkusu v nejšířších vrstvách. Hmotný náklad, vynaložený na vnější vzhled těchto ponejvíce tupých filmových revuů, byl v naprostém nepoměru ku vnitřní hodnotě. Nad to již nyní se projevílo, jak vadí jazyková stránka. Obecenstvo, odkázané ponejvíce na překládání dialogů v titulcích, čímž byl rušen spád děje nebo kažen výtvarný ráz obrazu, cítí po prvním okouzlení z technického objevu znenáhla netrpělivost a cizotu, neboť nerozumí i nejjednodušším dialogickým žertům. Za této situace staly se první kontinentální filmy evropské potěšitelným zjevem. Jak kvalitou, tak duchem a srozumitelností jazyka. Nehledíme-li k malé mluvené vložce jednoho filmu českého, který byl vlastně jen filmem dodatečně synchronizovaným, byly první filmy, kterým obecenstvo pražské porozumělo, dva filmy — německé.

Podstatu a ráz stoprocentního mluvicího filmu, poznalo pražské obecenstvo vlastně teprve z rozkošné hudební veselohry »Valčík lásky«, rozkošně koncipované po stránce režijní a líbezně sehrané. Stačil pohled na kteroukoliv z repris této hudební hry, která se tolik naučila na Reinhardtově operetně-režijní kultuře, na život a okamžitost, s nimiž odpovídalo obecenstvo — a to nikterak jen obecenstvo německé, nýbrž i obecenstvo české — na každý odstín dialogu, na okouzlení, s nímž obecenstvo kvitovalo samotného evropského ducha této hry, aby se pochopilo, že teprve přístupností jazyka může obecenstvo nabyti plného požitku z velkého vynálezu, jímž je mluvicí film opravdu stoprocentní.

Ježto evropská výroba má nejsilnější složku ve filmové tvorbě německé, kde je kapitálová mohoucnost největší, odbytíště nejrozsáhlejší a režijně divadelní kultura velmi vysoká, jsou pochopitelně také největší vyhlídky německého mluvicího filmu, že dojde nevíce odbytíšť v zemích, kde se nejlépe z cizích jazyků rozumí němčině.

A tak ocitá se opravdu Praha před jistým nebezpečím, že by v jejích filmových divadlech nabyla produkce německá převažujícího vlivu — kdyby nebylo hledisek politických a kdyby nebyl živěn jistý odpor ke kulturní oblasti německé. Co se týče obecnstva, lze říci, že hledá v kinu (a ostatně i v divadle) především požitku a že jsou mu lhostejny námitky, které lze činiti proti nebezpečí německé filmové převahy, které opravdu Praze hrozí. I když nesouhlasíme se stanoviskem našich lokálních idiotů, kteří by nejradyji vyhladili úplně kulturní tvorbu osmdesátimilionového národa, který jest vedle Ruska již kvantitativně největším národem evropské pevniny, který jest nad to po stránce intensity, pokrokovosti, přijímání nových podnětů, váž-

nosti a cílevědomé organisovanosti, i neopominutelnou hodnotou, uznáme, že by nebyl zdravým stav, aby se v mikrofonech pražských kin mluvilo převážně německy. Po té stránce jest jistě správně počítati se skutečnými politického a kulturního vývoje a jest nutno přiznati, že duch kulturní Prahy nemohl by dobře připustiti, aby v odvětví tak významném, jako je film, úplně z vítězila jazyk německý. Odmítnutí zasluhuje jen stanovisko, které v každém německém slově vidí provokaci, dobovačný pokus a urážku českého ducha. Toto stanovisko může míti jen zastaralý starorakouský stihomam, který je dnes již bohudík v nesouladu se skutečným cítěním širokých vrstev jak ukazuje vřelý přijetí zmíněného německého mluvicího filmu českými obecnostem a který je živěn jen politickými a žurnalistickými profesionály. Oč jde, jest, aby byla nalezena míra spravedlnosti a skutečné účelnosti, která by se neuzavírala zásadně nenávisťně právě produktu národa sousedního, kulturně konec konců našemu prostřední nejbližšímu a nalezla rozumný poměr v počtu výrobků mezi všemi národy. Jest jisto, že se i anglosaský film v Praze vždy uplatní, třeba v míře zmenšené, jistě i film francouzský najde své obecnost, nejvíce a podstatně může však čeliti tak zvanému německému nebezpečí, jen film buď produkce úplně domácí nebo cizí — s českými herci. Řešení celé otázky závisí prostě na rozvoji domácího filmového průmyslu.

A právě zde jeví se nedomyšlenost a povrchní frázovitost stanoviska našich šovinistů. Představme si, že by bylo vyhověno požadavku »Národních listů« a jejich odnoží a že by byl v pražských kinech vyhlášen na německý mluvicí film bojkot, nebo že by se vyhovělo jasně naznačované snaze t. zv. mladé generace národně demokratické, aby někdo při předvádění německých filmů způsobil výtržnost, která by měla za následek policejní uzavření filmu! Nesporně — a lze říci, že plným právem — bylo by s říšsko-německé strany odpověděno na tento útok tím, že by byl vyhlášen v Německu bojkot na film český. Jsou sice u nás pošetilci, kteří se domnívají, že bychom mohli existovati bez literární filmové a divadelní produkce německé, kdežto Němci, že by bez naší hudby, našeho Langra, Haška, Čapka, Janáčka, Weinbergra, za něž dnes docházejí do Čech snad už milionové tantiemy z Německa, existovati nemohli. Ve skutečnosti by ovšem Němci bez naší produkce literární a filmové zejména mohli existovati velmi snadno, kdyby na lokální idiotství chtěli také odpovědět lokálním idiotstvím a na takového Engelmüllera na př. takovým Servaesem a jinými hakenkreuzlery. (Hakenkreuzleři všech zemí jsou si podobní a rovni.) Co by se však stalo, kdyby byl na český film vyhlášen bojkot Německa a eventuálně Rakouska? To by znamenalo definitivní podvázání možnosti jakéhokoliv rozvoje v české filmové tvorbě. Mluvicí film, odkázaný na nesmírně drahé užití cizích zvukových aparátů, jest věcí tak nákladnou, že jeho výroba je předem hospodářsky nemožná, má-li počítati jen s domácím odbytem na území československém. Prodej však do zemí anglosaských, románských a druhých zemí slovanských jest málo pravděpodobný a málo výnosný. Kdo může zaplatiti výrobní výlohy československému filmu, jest zase především Německo s Rakouskem. Kdyby Německo odpovědělo obdobně na snahu »Národních listů«, mohli bychom se trvale

rozloučiti s nadějí, že v dohledných letech se zmůžeme na slušný československý mluvicí film.

Jeden z vlastenců »Národních listů« rozhořčeně uváděl, že by bylo nemožno, aby byl v Berlíně provozován československý mluvicí film. Jaká neznalost skutečných berlínských poměrů! Jako jest dnes Berlín výnosným konsumentem děl Smetanových, Weinbergových, Langrových, Čapkových, Haškových, jako přijal několik slušnějších českých filmů nýmých a jako bez potíží zaměstnává řadu českých pěvců i filmových herců, prováděl by beze všech rozpaků i jakékoliv české dílo filmové, kdyby mu bylo prostě jazykově přístupno a kdyby mu vyhovovalo hodnotou. Mezinárodní město, jako je Berlín, jest celkem cizí lokální rozčilené zpupnosti a skuhravému resentimentu našich kocourkovských vojevůdců. Čeho ovšem Berlín nikdy nepochopí, jsou případy jako jest případ: »Národních listů« ve věci Novotné a ve věci kampaně proti zpěvu Beethovena v originále, neboť nikdy nepochopí, proč jest v zemi, kde se franština, angličtina, italština, japonština, čínština, hindustanština, španělština a sanskrť pokládají za počestné jazyky a počestné dorozumívací prostředky, právě němčina provokací a urážkou národního sebevědomí. Na polabské Slovany se už totiž v Berlíně z části zapomnělo a ani Berlín s Paříží a Paříž s Berlínem se svými jazyky už dnes »neprovokují«.

Ale vraťme se k věci. Záleží-li někomu na možnosti československé filmové výroby, musí si velmi rozmysliti pořádání bojkotových afér. Neboť jaké jsou pravděpodobné vyhlídky československého stoprocentního mluvicího filmu? Pravděpodobné jest, že český mluvicí film zrodí se nikoliv z odporu k filmu německému, nýbrž ze spolupráce s ním. Pravděpodobné totiž jest, že československý mluvicí film vznikne ze společného natáčení versí českých a německých za vzájemné účasti českých umělců, ovládajících němčinu a za smíšené účasti kapitálu německého i československého, ze spolupráce českých i německých režisérů a operatérů, kteří se spojí k výrobě filmů se dvěma zněními: českým a německým.

Pravděpodobnost tohoto vývoje je zesílena již tím, že jedna z československých filmových společností opatřila si již několikamilionovým nákladem drahou aparaturu na přijímání zvuku, a jest již ve spojení s podnikateli říšsko-německými. Výhodné hospodářské podmínky výrobní, které jsou v Praze mnohem levnější než v říši, zavolají do Prahy řadu německých režisérů, kteří ovšem pravděpodobně budou natáčet své filmy v obou jazycích a umožní i výrobcům českým, aby natáčeli i německá znění pro Německo.

A tak půjde vývoj československého filmu podobnou cestou jako šel vývoj československé hospodářské práce vůbec, opačnou než si přejí rozmáchlí hrdinové. Nikoliv cestou nenávisťného boje, bojkotů, urážek a spekulativního vzněcování politických vášní, nýbrž cestou dohody, praktické účelnosti se zřením ku vzájemnému prospěchu obou sčastněných složek. Spolupráce českého a německého filmu není již dnes otázkou falešných nacionalistických zásad, nýbrž rozkazem hospodářských nutností.

— jk. —

DOBAAALIDĚ

Karel Scheinpflug:

Autorem snadno a rychle.

I.

Ačkoli náš autorský zákon ze dne 24. listopadu 1926 snaží se chrániti literární a umělecká díla před neoprávněným užitím přísnými tresty, přece se právě nyní vyskytují dost často soudní žaloby pro zásah do původských práv. Je příčinou tohoto zjevu neznalost zákona nebo jeho nesprávný výklad? Sluší ji hledati v zhoršených hmotných poměrech či v poklesu mravního cítění v kružích inteligence? Nebudu zde řešiti těchto otázek, chci jen ukázat na několika příkladech, jak snadnou si představují někteří lidé u nás literární tvorbu.

Odborný učitel Arnošt Caha vydal roku 1927 v Brně dobrodružnou povídku pro mládež pod názvem »V pravěkém světě«. Známy moravský archeolog vydá se v této historii se svými dvěma syny, abiturientem Jiřím a přimánem Járou na výpravou vycházku k prozkoumání nové jeskyně, kterou objevil kdesi v blízkosti Macochy. Naleznou v ní staré pohřebiště a vchod do druhé jeskyně, která je vyzdobena krásnými krápníky. Mezitím, co se kochají pohledem na tuto podzemní nádhery, zřítí se za nimi strop jeskyně a uzavře jim cestu k návratu. Hledají tedy východ cestou vpřed, projdou četnými podzemními chodbami a vyšedše konečně na světlo, stanou užaslí na břehu silurského moře, obydleného trilobity a ramenonožci, a zažijí u něho děšf, bouři a sopečný výbuch. Pak se octnou v kapradinovém a přesličkovém lese útvaru devonského, potom ve světě kamenouhelném, projdou říší obrovitých předpotopních ještěřů, potkají stáda mastodontů a uvidí dvojnoužce, předchůdce lidí. Potom zapadnou do světa pravěkých lidí, zažijí mezi nimi mnohá dobrodružství, jsou svědky hrůz bílé smrti, již kolem sebe šíří doba ledová, uniknou stěží popravě na hranici v nákolní osadě a v okamžiku největšího nebezpečí, kdy utíkají před pronásledujícími je divochy, naleznou zase svou jeskyni a vyvážnou jejím otvorem do přítomné doby a míru domova.

Podle tohoto stručného obsahu pozná každý, že si Caha celý námět své povídky vypůjčil od Julia Vernea a nejen námět, ale i mnoho podrobností. Z Vernea je ten nedostatek vody a žízeň podzemních cestovatelů, mdloba a klesnutí vysílením jednoho z nich, nález lidské kostry, nápis vyrytý do skály, který cestovatele uvede na zpáteční cestu; z Vernea je podzemní moře, bouřka i sopečný výbuch, pravěký les se stádem mastodontů a zjevem dvojnoužce; jedna kapitola knihy Verneovy jako knihy Cahovy mají název »Za živa pohřbení«. Jenom návrat z podzemí skuteční se u obou autorů různě. Verneovy cestovatele vynese na povrch sopečný výbuch, kdežto poutníci Cahovi mají to pohodlnější: primán Jára jednoduše procitne z mdloby, do níž ho uvedla rána do hlavy, a všechny ty dobrodružné zážitky v dávno minulých světech objeví se jako pouhý sen.

V tom okamžiku, kdy Caha své hrdiny uvádí do pravěkého světa, spouští se Vernea a chytá se Rudolfa Richarda Hofmeistra. Neboť Hofmeisterova kniha »Život v pravěku«, tof zásobnice, z níž lze nabírat oběma rukama. Popis a charakteristika pravěkých oblud, Bronthosaura, Stegosaura, Teleosaura, Chirotheria jsou vzaty

z knihy Hofmeisterovy, z ní je skoro doslovně opsán útok příšerného Machairoda na ušlechtilé Sivatherium i s následujícími hody havranů a supa. Stať knihy Hofmeisterovy, jež nese název »První zločin« a líčí zápas dvou pralidů o ženu, dala námět Cahově kapitole »Pravěcí gladiatoři«, z Hofmeisterova líčení »Lovci mamutů« vytěžil Caha svou kapitolu »Lov na mamuta« s celou náplní realistických i fantastických podrobností, počítaje v to i útok lva, medvěda a hyeny na obra zajatého v pasti, a Hofmeistrův »Konec mamutů« dal vznik kapitole Cahovy povídky, jež se nazývá »Hrůza bílé smrti«.

Ale Caha nevybírání z Hofmeistra pro svou povídku jen látku, nýbrž i celé kusy hotové formy. Líčení pravěkého světa vyžaduje mnoha vědomostí a člověk nezavševčený mohl by na této půdě lehce sklouznouti; proto Caha celé kusy podrobných líčení opisuje z Hofmeistra v skoro doslovném, málo změněném, více méně zkráceném nebo rozvodněném znění. Aby čtenář viděl, jak nerozpačitě si při tom počíná, stůžtež zde dvě ukázky z obou knih pro porovnání.

Útok Machairoda na Sivatherium.

Hofmeister.

Caha.

Na vysoko vztyčené hlavě trůnila ozdoba královská, dvojí parohy nádherného tvaru i rozpětí. Jedny, ohromné, lopatkovité, na okraji výběžkovité, jako veliké perutě nesly se do výše, poněkud nazad, druhé, štíhlejší a úplně jelením podobné, trčely vodorovně do předu ze stran vysokého čela.

...ze spleti divokých vyhenků podrostu, křovin a vysokých trav vyplížila se mohutná postava nejhroznější šelmy prasněta, machairoda.

Zelenavé oči fosforečněho lesku zasvětily dravostí, pysky mohutné tlamy se rozevřely a mezi nimi se ukázaly dvoješčné břitké dýky...

A Sivatherium nádherné, netušíc nebezpečí, stojí v klidné velebě...

Hofmeister.

Obrovským skokem vyletěl příšerný dravec do výše, jako balvan dopadl na šij Sivatheria a strašlivé, harpunovité kly zaryly se drtivou silou do masa kořisti. Koruna dvojných parohů zakolísala ve vzduchu, kolena štíhlých nohou podklesla jako podražena a nádherné tělo po marném pokusu útěku se skácelo, aby bylo kořistí nestvárné obludy. Mocným trhnutím strašlivých čelistí bestie roztrhla celou šij Sivatheria a ve chtívém

Na vztyčené hlavě neslo hrdě dvojitou korunu: nádherné lopačkovité parohy, které trčely vzhůru, poněkud nazad, a menší parohy, jelením podobné, odstávající od hlavy vodorovně vpřed.

...ze spleti křovin a vysokých trav vynořila se mohutná hlava nesmírně dravého výrazu.

... jak se jí oči fosforečně lesknou, jak rozevřely pysky mohutné své tlamy a ukazují strašlivé zuby, ostré jako nabroušené dýky.

A zatím mírumilovné Sivatherium klidně pije, netušíc příšerného nebezpečí...

Caha.

Sotva Sivatherium pozvedlo hlavu, vyletěla šelma obrovským skokem do výše a těžce dopadla na hřbet své vyhlédnuté kořisti. Strašlivé její kly zaryly se hluboko do Sivatheriova hřbetu. Napadené zvíře zachvělo se hrůzou, parohy mu zakolísaly, jeho kolena podklesla. Přece však se pokusilo o útěk — marně! V několika okamžicích zřítilo se jeho mohutné tělo k zemi jako podřato. A zákeřný lupič ihned zahazuje hody. Prud-

vzplanutí krvežíznivosti začala se celou tlamou do chlípcího masa ještě se cukajícího zvířete, aby se nassála krve...

S výše snesl se houf havranů na mrtvolu Sivatheria a počal hodovat. Mezitím vznášel se veliký sup v nesmírné výši nad oblaky... srazil obě křídla k sobě a spustil se jako kámen s výše padající dolů na savanu.

Lov mamuta.

Hofmeister.

Ó, nebylo žádnou hračkou, vyhloubití holými prsty nebo ulámanými větvemi a lopatkovými kostmi zvířecími jámu tak velkou, aby ohromný mamut, desetkrát větší než silný býk stáda bisonního, zapadl do ní tak hluboko, aby ni žádným úsilím nepodařilo se mu z ní uniknouti. Za nedlouhou potůčky potu stékaly po nahých tělech troglodytů, avšak myšlenka na obrovskou kořist, pevně v mozku utkvělá, v slepou umíněnost ducha jen pudý vedeného stoupající, poháněla je k vytrvalosti stále zarputilejší...

Potom rozběhli se po lese, nalámali dlouhých suchých větví, nakladli je řídké přes jámu, přes ně dali chvoj a na vrch jehličí a trávu, a na to nasypali trochu země a snažili se povrch pastí upravit tak, aby se od okolí nelišil...

Asi dvakrát se mu podařilo, opřít se oběma předními nohama až na okraj jámy, avšak vyzvednouti takovou horu masa nahoru bylo holou nemožností. Okraj jámy povolil pod těžkým tlakem a sesul se dolů a mamut klesl zase ke dnu. Začala se ho zmocňovatí zuřivost. Vrážel mohutnými kly do stěn jámy a bouřil ji jako válečným beranem.

Po nějaké době zuřivého mamáhání unaven se ztišil, po-

kým trhnutím svých příšerných čelistí roztrhl celý krk své kořisti, polkl veliký kus sraženého masa a ponořil celou tlamu do potůčku krve, proudícího z přervaných žil ještě se zmitajícího zvířete.

Zatím na mrtvolu Sivatheria sneslo se hejno havranů, které však brzy odehnal sup, spustiv se k nim s výšky jako svisle spuštěný kámen.

Caha.

Nebyla práce snadná, vyhrabatí téměř holýma rukama, ozbrojenýma pouze kouskem kamene nebo zvířecí kostí či špičatou větví, jámu, do níž by mohl zapadnouti obrovský mamut tak hluboko, aby se mu nepodařilo uniknouti. Pracující odložili kožišiny; bylo viděti, jak potůčky potu stékají po jejich bronzových tělech. Byli již velmi znavení, ale touha po vzácné kořisti, slibující nejskvělejší hody, jaké si jejich mozek dovede představití, poháněla je k vytrvalosti...

Lovci vylézají z jámy a hned se rozbíhají po lese, aby nalámali velikých větví, zelených i suchých. Tyto položili řídké přes jámu a na ně naházeli větví zelených, jež zakryli vrstvou vykopané hlíny, jehličí a trávy. Nato rychle vše urovnávají a upravují, aby se povrch pastí ničím nelišil od nejbližšího okolí...

Několikrát se mu sice podařilo opřít se chobotem o stěnu jámy a vyzvednouti přední nohy až na horní okraj, ale neměl dosti sil, aby vynesl na povrch nesmírné váhy svého obrovitého těla. Po několika marných pokusech zřítíl se opět na dno jámy. Tento nezdar ho velmi rozzuřil. Jára vidí, že se otáčí ku podivu rychle a prudce vráží kly do stěn svého vězení...

Ale vida opět marnost svého počínání, uklidnil se, zvedl

depřel se bokem o stěnu jámy, zdvihl svůj ohromný chobot do velké výše a začal truchlivě troubiti.

Podobných textových shod Cahovy povídky »V pravěkém světě« s Hofmeisterovou knihou »Život v pravěku« bylo by lze uvésti mnohem více, ale doufám, že tyto dostačí. Na žalobu, kterou podal R. R. Hofmeister a nakladatel jeho knihy J. Otto, byl také Arnošt Caha krajským trestním soudem v Brně odsouzen pro zásah do jejich práva autorského, podal však proti tomuto rozsudku zmatečnou stížnost.

Dodatečně se však ukázalo, že Caha těžil pro svou povídku i z jiných dvou děl Hofmeisterových: z knihy »Pravěk Čech« a z knížky »V jeskynním bludišti moravském«. Na doklad z první knihy uvádím líčení kapradinového a přesličkového lesa doby devonské, jako ukázkou z druhé líčení vzniku krápníkových jeskyní.

Devonský les.

Hofmeister.

Jednotlivé stromy kapradinové týčily se tu do obrovské výše a vrcholky jejich vyrůstaly v ohromné zelené bizarní chocholy, vlající ve větru a rozhrnující veliké své vějíře, skvěle se prolamující naproti svítícímu blankytu polehdu nebe. Z houštin vysokého podrostu menších jejich druhů pnuly se podivné kapradiny popínavé...

Jen při prudkých nárazech víchřice, jež vnikala do jejich dutých kmenů a větví, zazněl ze ztrnulého lesa stromovitých přeslic, věčně jako hrob němého, krátký, drsný a řezavý zvuk, chrastící příšerně v jejich křemenitě tvrdých trubicích.

Krápníková sluj.

Hofmeister.

... protlačovala se jimi, rozpouštějíc cestou vápenové molekuly, nepochopitelnou silou své nepatrné tíže, obcházelá zkamenělá těla trilobitů a vzácných korálů, až prosákla i modrošedou hmotu zčernala na spodu klenby jeskynní a stáhla se tu v bělavé krůpěje, zavěšené na ní jako zářící kapky rosy na velikých listech bujné vegetace...

Krůpějky chvěly se na temné báni jeskyně jako hvězdy na noční obloze, vypařovaly se pozvolna a vysychaly, jakmile se prosáknutím skály dostaly na vzduch, ale rozpouště-

vysoko svůj chobot a smutně zatroubil...

Caha.

... po štíhlém kmeni obrovského kapradníku až k jeho ohromnému chocholu, nastavujícímu svůj krásně rozvinutý vějíř mírnému větru. S nemenším podivem sleduje zrak hochův cestu, kterou se ubírá podivná popínavá kapraď houštin pralesa k slunci...

Jen někdy, když vítr prudčeji se opřel o koruny mlčících velikánů, ozval se drsný a řezavý zvuk, příšerně chrastící: to křemenité trubice kmenů a větví přesličníků narazily na sebe...

Caha.

... protlačovala se hlouběji a hlouběji; na své cestě rozpouštěla v sobě molekuly vápence. Když prosákla až ke stropu klenby této jeskyně, zavěsila se na ní jako bělavá krůpěj, podobná zářící kapce rosy na listě květiny.

Jakmile se však takto dostala na volný vzduch, vzaly drobné její kapky za své: vypařovaly se, vysychaly, až vyschly docela. Ale vápenec, čili jak říkáme učeně: uhliči-

ný uhličitán vápencový, kterým byly nasyceny, srazil se a utuhl na ploše klenby jako tenký bělavý kroužek sotva znatelný; za první kapkou skanula nová s potící se klenby, ulpěla na tomtéž místě, zase se odpařila a nový kroužek připojil se k prvnímu a prodloužil jej nepatrně. Atd.

... svatostánek podzemních bohů, zavěšovaly neviditelné ruce na výčnělky jeskynní klenby nádherné sklovité a průsvitné záclony a roztrášené závěsy jako z nejbělejšího alabastru napínaly je do šíře, řásnily a prohýbaly je v nejladnější sklady, řasy a záhyby, a prodlužovaly je v splývavé, bohaté a honosné opony nejpodivuhodnějšího divadla na světě. Atd.

Jak zřejmo, nemusil pan Čaha příliš napínati svou obrazivost ani vyplýtvávat mnoho stylistického úsilí. Jeho vlastní práce, kterou doplnil fabuli Verneovu a líčení Hofmeisterova, nesvědčí ostatně, že by měl tyto schopnosti v značnější míře. Jeho dobrodružství v pravěkém světě třeba pojímati dle konce povídky jako sen jednoho z účastníků, vzbuzený četbou a představením v kinu. Avšak jeho podání nemá naprosto ráz snu, nemá jeho závrtný let, záhadné mezery, magické osvětlení, tíživé ovzduší; jeho věty jsou strážlivé, jeho osoby neprožívají silných duševních hnutí a tváří v tvář nejhroznějšímu nebezpečí pronášejí poučné výklady.

tan vápenatý, vypařiti se nemohl, nýbrž srazil se a ztuhl na stropě klenby jako nepatrný, lidskému oku neviditelný kroužek. Ale za první kapkou prosákla sem nová, rovněž přinášejí sem částku vápence, jež po svém vyschnutí zanechala na stropě klenby. Malý kroužek se zvětšil nepatrně. Atd.

... svatostánky podzemních božstev, jejichž tajemství chrání nádherné průsvitné záclony, jakoby z nejemnějšího mléčného skla ulité, a překrásné úbělové závěsy, půvabně prohýbané v řasy a záhyby. Věru: takovéto podivuhodné opony nemá ani nejkrásnější divadlo na světě. Atd.

dávno dokončil největší letadlo světa, dvanáctimotorový kolos Do-X, jednoplošník o rozpětí křídel 48 metrů a vážící 51 tun! V průběhu dalších let pokračoval Dr. Dornier na stavbě dalších velkoletadel: obdobných prvotnímu typu R-S-I. Byla to vesměs letadla čtyřmotorová. Tehdejší stav letecké techniky nebyl však ještě tak pokročilý, aby dovolil odvážnému konstruktérovi dosáhnouti i praktický úspěch, praktické rozřešení problému, úměrné nespornému úspěchu konstrukčnímu.

V roce 1919 přišla Anglie se svým prvním vzdušným velikanem. Byl to trojlošník Tarrant »Taboz«, opatřený šesti motory, každý o výkonu 500 koní. Rozpětí jeho křídel bylo 40 metrů, délka trupu 22'40. metru, výška 11'40 m; vážil prázdný 11.800 kilogramů. Užitečné zatížení bylo 8.600 kilogramů; maximální váha plně obsazeného byla 20.400 kilogramů. Při plném zatížení měl maximální akční radius 1.930 kilometrů, maximální stoupavost do 4.000 metrů. Tyto výkony, respektive výpočty však zůstaly ve skutečnosti daleko za předpoklady a proto upuštěno od stavby dalších letadel tohoto typu.

V téže době dokončily Deutsche Flugzeugwerke stavbu velkého bombardovacího letadla, které v důsledku skončení války přeměnily na letadlo dopravní pro 24 cestujících. Byl to dvojplošník, hnaný čtyřmi motory Mercedes, každý o výkonu 220 koní a každý o vlastní vrtuli. Měl rozpětí křídel 35 metrů, délku 20'70 m, výšku 6'25 m. Vážil prázdný 9, obsazený 12 tun.

Roku 1919 přišel i italský letecký konstruktér Caproni se vzdušným velikanem a to třímotorovým trojlošníkem Ca-4. V roce 1920 se objevilo první velkoletadlo moderní koncepce — Zeppelin »Staaken«. Je známo, že největší továrna největších vzducholodí měla i své oddělení pro stavbu letadel, řízené Dr. Rohrbachem, který se stal později ředitelem společnosti, nesoucí jeho jméno a zabývající se rovněž stavbou velkých letadel. »Staaken« byl jednoplošník o rozpětí křídel 31'80 m, délce trupu 18'20 m a výšce 5'10 m. Hnací sílu dodávaly 4 motory Maybach o celkovém výkonu 1040 koní. Vážil prázdný 5.300 kilogramů, plně zatížený 9.180 kg. Měl míti maximální rychlost 225 kilometrů v hodině a akční radius 1.100 kilometrů. Ale ani jeho výkony nespĺnily očekávání.

V roce 1923 dokončily Spojené státy velkoletadlo Berling Bomber NBL-I, trojlošník o rozpětí křídel 36'60 metrů, hnaný šesti motory Liberty, každý o výkonnosti 400 koní. Vážilo přes 18 tun. První pokusy dopadly velmi slibně, ale při prvním užítkovém letu aparát úplně zklamal. Bylo tedy i od jeho stavby upuštěno.

Konečně v roce 1925 přišel Farman se svým »Super-Goliathem« F-140, dvojplošníkem o rozpětí křídel 35 metrů, vyzbrojeným čtyřmi motory Farman, každý o výkonnosti 500 koní. Vážil prázdný 7.150 kilogramů a s užitečným zatížením 4.500 kilogramů, celkem 11.650 kilogramů. Letadlo osvědčilo prakticky velké schopnosti a došlo dokonce 12 světových rekordů se zatížením; některé zůstaly dodnes nepřekonány. K jednomu letu startovalo dokonce letadlo značně přetíženo — vážilo 14.400 kilogramů.

Tato krátká revue několika hlavních velkoletadel předchozích let ukazuje, že moderní tendence, spějící k stavbě vzdušných velikanů, není vlastně moderní, nýbrž již dosti stará. Bohužel, že ve svém předchozím uskutečnění prakticky selhala. První velkoletadla měla vesměs velmi krátkou kariéru. Nepřečkala dobu prvopočátečních pokusů.

Proč vzrůstá velikost letadel.

Ustavičný rozvoj leteckých linek a stoupající hustota provozu na nich, nutí letecké společnosti k zvětšení kapacity letadel, obstarávajících provoz na těchto linkách. Normální hustota provozu se musí zdvojnásobit, aby mohli býti transportováni všichni cestující. Při používání dosavadních,

V Ě D A A P R Á C E

Budoucnost velkoletadel.

Vzdušná osobní doprava v posledních letech neobyčejně znásobila. Čtyř, šest, případně desetimístná letadla naprosto již nedostačují k pojmání rostoucího množství cestujících, zvláště na frekventovaných linkách. Je potřeba větších letadel; 20 a 30místných. Je potřeba velkoletadel. Ve všech zemích s pokročilým letectvím se přikročuje k jejich stavbě. Také první pokusy s prvními z nich skončily s úspěchem. Podáme zde přehled dosavadních konstrukčních úspěchů v tomto směru.

Velkoletadlo se stalo nejen moderním, ale i nezbytným požadavkem doby. Ve všech velkých leteckých továrnách se přikročuje, či již pokračuje v pokusech buď o jejich postavení anebo již o jejich vyzkoušení v provozu. Je však nutno uvědomiti si hned na počátku, že idea velkoletadel není poslední modou, diktovanou zhuštěným provozem na řadě leteckých linek. Již před řadou let našli se konstruktéři, kteří nejen projektovali, ale kteří měli odvalu i postavit vzdušné kolosy. Prvním z nich byl v roce 1914 Dr. Dornier, jehož přístroj, dvojplošník R-S-I, o rozpětí křídel 43 metrů 50 cm, vážil 10 tun a měl nosnost 3 tuny. Byl to též Dr. Dornier, který právě ne-

poměrně malých letadel, dochází velmi často ku komplikaci, přetížení pilotů i strojů a ku zvýšení výloh. A tu se jasně ukazuje nutnost zavedení velkých vzdušných »korábů«, oceňuje se jejich význam a praktičnost.

Řešení těchto moderních a prakticky použitelných a zároveň rentabilních letadel se musí brát jiným směrem, než tomu bylo v prvotních, pokusných případech. Hlavní směrnici, vyslovenou již v roce 1910 Junkersem, musí být stavba »obyvatelných« křidel, tedy křidel, v nichž by se daly umístiti jednak kabiny pro cestující, jednak pro zavazadla, motorové ústrojí, případně i nádrže s pohonnými hmotami. V tom případě je ovšem nutno, aby »obydlené« křídlo mělo i dostatečnou výšku, minimálně 1'80 metrů. A v tom případě musí proto být toto křídlo i dostatečně velké, aby daná výška byla úměrná celkové velikosti. Druhou zásadou při stavbě moderních letadel je nutnost snížení konstruktivní, jinak mrtvé váhy na minimum. A tu se přišlo na to, že skutečně při zvětšování rozměrů letadel a při moderním způsobu jejich stavby se mrtvá váha letadla vlastně zmenšuje úměrně se vzrůstem celkové váhy. Tím se dosahuje velmi znatelný přrůstek užitečného zatížení; a to je velmi důležitý činitel úsporného, rentabilního provozu vzdušných velikánů.

Ve velkých letadlech je možno umístiti skupiny motorů v křídlech; tím je zároveň umožněna přístupnost k nim během letu, jejich případná oprava bez přerušení cesty a bez případného rizika nouzového přistání. Tím samozřejmě vzroste podstatně bezpečnost vzdušného provozu. Ve velkých letadlech je dále možné lepší umístění různých přístrojů řídicích, měřicích a pozorovacích a přibrání k jejich obsluze na palubu více lidí. Pro každý přístroj je možno míti mechanika-specialistu. Zmenší se tím přetížení posádky a dosáhne dalšího zvýšení bezpečného provozu. Není proto divu, že letecký vývoj směřuje k uskutečnění stále větších a větších letadel. Tato snaha však narazí stále ještě na konstrukční nesnáze. Nestačí a není vlastně ani možné zvětšiti na příklad osvědčený typ letadla prostě dvakrát, zdvojnásobiti jeho rozměry a motorovou sílu a domnívatí se, že dostaneme dvojnásob velký celek stejné výkonnosti, jakou měl typ prvotní. Naopak. Každá koncepce nového velikána musí být provedena zcela samostatně a na základě samostatných výpočtů a způsobů řešení. Samozřejmě že se při ní prakticky použije řady zkušeností dosavadních; rozhodně však se není možno spokojiti znásobenou reprodukcí některého z existujících typů.

Otázka řešení velkoletadel je jistě ožehavější v tom případě, jedná-li se o letadla pozemní, neboť při nich je nutno míti na paměti zároveň otázku letiště, respektive jejich velikosti. U hydroplanů tato otázka není tak důležitá. Ty mají vždy dostatečně velikou vodní plochu k svému odstartování anebo přistání. U nich tedy otázka startovní, počáteční rychlosti není tak důležitá; proto je u nich také možné větší zvýšení užitečného zatížení. Současně se tím získá na rozměrech a sníží se mrtvá váha aparátu. Že se tím usnadní i konstrukce, je samozřejmé. Abychom tento případ vyjádřili názorněji a konkrétně, vezměme několik skutečných údajů. U moderních pozemních letadel nepřipadá pravidelně na čtverečný metr plochy větší zatížení než 75 kilogramů, zatím co u hydroplanů je možno zatížití metr nosné plochy až 110 kilogramy. Vezměme tedy na příklad aparát vážící 10 tun. V prvním případě, jako letadlo pozemní, musí míti podle prve stanovené normy plošný obsah nejméně 133 metrů čtverečných, to znamená rozpětí křidel asi 33 metrů, zatím co v případě druhém (u hydroavionu) dostačí povrchový obsah 11 metrů čtverečných a tím rozpětí křidel jen 28'50 metrů. Křídlo druhého přístroje může být tedy podstatně lehčí, než křídlo přístroje prvního.

Pozemní letadlo a jeho vlastnosti jsou vázány dosti těsně

poměry terenními — limitovanou rozlohou letišť. Velikost letadel je možno zvětšovati úměrně s technickým a konstrukčním rozmachem; velikost rozlohy letišť však nikoliv. Již stavba ohromných garáží pro velkoletadla narazí na technické a finanční obtíže. Proto je musí konstruktéři řešiti tak, aby mohla »odpočívati« pod širým nebem, bez přístřeší; musí je stavěti celokovová.

Všimněme si dále druhé potíže: fyzická síla pilotova je namnoze v nepoměru k rozměru letadla, respektive opačně. Tato síla dostačuje na příklad k zvládnutí čtyř až pětiletého aparátu bez velkých obtíží. Jedná-li se však o aparáty pětikrát větší a až desetkrát silnější (jako na příklad Do-X), pak samozřejmě nedostačuje. Je proto nutno věnovati speciální pozornost úpravě řízení a jeho zkonstruování takovým způsobem, aby bylo pilotovi umožněno absolutní ovládnutí letadla za všech okolností. A tu je jistě snadno pochopitelné, že řešení tohoto problému je velmi komplikované. Přes tyto a ještě řadu dalších obtíží, spojených s úspěšnou stavbou velkoletadel, podařilo se několika konstrukterům vytvořiti velkoletadla, která jsou výtvary nejen zdařilými, ale jejichž dokonalá použitelnost v provozu se osvědčila již v četných zatěžkacích zkouškách. Jsou to na příklad: německé velkoletadlo Junkers g-38, americký Fokker F-32, francouzský Dyle a Bolacianův D-B-70. Všechny jsou určeny k dálkové dopravě cestujících a všechny mají řadu zajímavostí.

Je všeobecně známo, že profesor Junkers pracuje s jedinečnou vytrvalostí a úspěšností již dlouhou dobu na konstrukci celokovových letadel enormních rozměrů. Jeho výrobek g-31, létající pravidelně na lince Paříž—Berlín, byl prvním úspěšným velkoletadlem celokovovým. Má rozpětí křidel 30 metrů a je vyzbrojen třemi motory, každý o výkonu 420 koní. Tento přístroj byl však podstatně překonán nejnovějším velkoletadlem, vyrobeným v Junkersových dílnách — Junkersem g-38, jehož první zatěžkací lety skončily pronikavým úspěchem. Nové letadlo řeší konečně dávný Junkersův sen — obyvatelná křídla, která mají výšku 1'80 metru; jsou v nich umístěny kabiny pro cestující, jakož i čtyři motory o celkové výkonnosti 2.400 koní. Každý motor pohání samostatnou vrtuli. Rozpětí křidel je 45 metrů, délka trupu 23 metry. Povrchový obsah 300 metrů čtverečných. Prázdné letadlo váží 13.000 kilogramů; jeho užitečné zatížení kolísá mezi 7 až 11 tunami, takže maximální váha plně zatíženého dosahuje výše až 24.000 kilogramů. Zatížení opravdu užité (tedy cestující a zavazadla) se řídí podle množství pohonných hmot, které nese letadlo s sebou. Maximální akční radius letadla je 3.500 kilometrů; spotřeba pohonných hmot na tuto vzdálenost je 4.450 kilogramů. Zvláštností tohoto letadla je dvojitý podvozek s koly tandemovitě postavenými a opatřenými speciálními brzdami. Letadlo je opatřeno speciálními motory Junkersovými na benzin. V dohledné době mají však být nahrazeny motory na těžký olej, jejichž postavením se právě profesor Junkers zabývá.

Zcela odlišně je řešen Fokker F-32, užívaný k pravidelné dopravě na lince Cleveland—Garden City, jakož i pro transkontinentální lety společnosti »Universal Aviation Corporation«. Je jakýmsi zvětšením známého a hojně užívaného Fokkerova třímotorového letadla F-7. Je to jednoplošník z podstatné části z oceli, autogenicky svářený. Je opatřen čtyřmi motory Pratt a Whitney »Hornet«, každý o výkonnosti 525 koní. Motory jsou umístěny tandemovitě, dva po každé straně trupu, pod křídlem. Letadlo pojme 30 cestujících, rozsažených pohodlně v kabinách anebo 16 cestujících, majících k dispozici vlastní lůžka za nočního letu. Má rozpětí křidel 30'16 metrů, délku trupu 21'275 metrů, výšku 5'04 metrů. Váha prázdného letadla je 6.440 kilogramů, plně zatíženého 10.200 kilogramů. Maxi-

mální rychlost 250 kilometrů, již možno redukovati při přistání až na 75 kilometrů v hodině.

Velmi zajímavá je nová konstrukce francouzského velkoleta Dyle a Bacolen, D. B.-70, postaveného společností »Société Aérienne Bordelaise« za řízení M. Letanga. Je to celokovový jednoplošník, opatřený třemi motory Hispano-Suiza, každý o výkonnosti 600 koní. Má jakási obyvatelná křídla, řešená s ohledem na maximální úsporu místa. Tato křídla jsou vlastně dva vedlejší trupy, umístěné vedle hlavního a přecházející pak v zcela normální nosné plochy. Prostora v nich ziskaná je 58 krychlových metrů. V ní může pohodlně pobývatí ve dne 28 cestujících. Za noci je možno umístiti v letadle 16 cestujících na lůžka a 8 v pohodlných křeslech. Celá prostora se skládá ze dvou kabin bočních a jedné místnosti centrální, která je spojuje. Motory jsou umístěny vpředu centrálního trupu. Jsou tunelem přístupny i za letu. V křídlech jsou podélné nádrže s palivem. Rozpětí křidel je 37 metrů, délka trupu 20 metrů, výška 6 metrů; váha prázdného aparátu 7.000 kilogramů, možnost maximálního zatížení 5.400 kilogramů; plně zatížené letadlo váží tedy 12.400 kilogramů. Jeho dopravní rychlost má být 200 kilometrů v hodině při letu ve výšce 3.800 metrů. První lety ukázaly absolutní stabilitu a snadnou ovladatelnost letadla.

Vedle těchto již dokončených a vyzkoušených typů velkoleta jsou v konstrukci v různých státech ještě větší a monumentálnější aparáty. Všechny mají být dalším krokem k ideálu ekonomického velkoleta, žádoucího již dnes a nezbytně později v osobní vzdušné dopravě. Zde jsme uvedli jen podrobnosti nejposlednějších, prakticky osvědčených velikánů vzduchu, které budou jistě v dohledné době překonány novými »obry«, podstatně většími, monumentálnějšími, výkonnějšími...

Eddie.

POVOLÁNÍ A ZÁLIBY

Jaroslav Jára:

N. Bukh jako lekce žákům Tyršovým.

Je jistě mnoho dobrého v typicky hrdém, anglickém výroku »Right or wrong, my country!«, t. j. ať v právu jsem či v nepravu, stojím při své zemi! Ale víc dobrého je v tom přísloví, zdá se pro Angličany než pro nás Čechoslováky. Aspoň v otázce »dostalo-li se či nedostalo-li se žákům Tyršovým lekce tím, že pan Bukh vystoupil právě také v zemi Tyršově s úspěchem«, v této otázce nemůžeme se řídit anglickým příslovím. Jestli to otázka z těch, které třeba zodpovídati nikoli podle osobních náklonností a přání, ale podle toho je-li či není-li to pravda. Pravda nakonec vždy zvítězí, přihlédneme tedy nepředpojatě k tomu, může-li Niels Bukh, dánský tělocvičný reformátor sloužití nějakým způsobem »jako lekce žákům Tyršovým«.

Žádnému z odchovanců Sokola, zejména pak nikomu z těch, kdo bedlivě sledují tělocvičné události v sokolském světě a sokolském tisku nemohlo vystoupení Bukhovo v Praze a Brně ujít. Na čelných místech sokolských listů reagovali hned tři z vedoucích a na slovo vzatých odborníků sokolských na toto vystoupení, takže i ten kdo snad neměl času nebo možnosti osobně vidět pana Bukha a jeho žáky, byl s dostatek informován o celé věci. Psal prof. dr. Weigner, psal Pelikán, psal

dr. Klinger, vesměs tedy odborní znalci a zkušení pracovníci, špičky Sokola možno říci psaly a souhrn mínění jejich dal by se vyjádřiti stručně v tom, že prý v Dánsku Bukh a u nás Tyrš. Takže nakonec člověk by ani nechápal, proč že to bylo u nás tolik hluku s Bukhem, který ani z daleka prý nedostihuje svým významem a svým tělocvičným systémem Tyrše.

Vždyť všechny ty tělocvičné prvky, jak je Bukh přináší, v soustavě Tyršově nejen jsou, ale byly již tenkrát, když před nějakými padesáti lety Tyrš svou soustavu napsal! Oč dokonalejší je Tyršova soustava proti Bukhově systému! A ostatně tu a tam již před lety a lety se ta jednotlivá cvičení Bukhova dávno ukazovala nebo byla známa, takže ani v metodě vlastně by tu nebylo mnoho nebo nic nového.

A přec píše o tom Nielsu Bukhovi dr. Weigner toto:

»K předním dánským reformátorům-praktikům patří Niels Bukh. Bukh začal svou životní dráhu jako zemědělec, poměrně pozdě — v 28 letech — se stal učitelem —, působil jako skromný náčelník kursu cvičitelů určených pro venkovské tělocvičné družiny střelecké v malém dánském městečku Ollerup. Dnes je na tomto místě vybudována velká tělocvičná škola, které je Bukh ředitelem a do níž přicházejí učitelé a cvičitelé z celého světa«.

Zde jsme tedy u jádra věci: v soustavě Tyršově všechny ty prvky tělocvičné, jak je Bukh přináší, jsou obsaženy již ode dávna, dokonce i v praxi sokolské porůznu a občas se tyto výtečné prvky vyskytují, Bukh je jaksi tedy jen malá částka toho bohatství Tyršova a přec — cvičitelé a učitelé z celého světa přicházejí nyní nikoli do Tyršova domu, ale do Ollerupu!?

Jak je to možné, když přece mezi odborníky není sporu o tom, že není to Bukh, ale Tyrš, který vybuodoval geniální soustavu tělocvičnou!

Neměli by si odborníci sokolští již tuto prostou nepopíratelnou skutečnost uvědomit jakožto lekci, kterou jim Bukh prostou svou existencí udělal?

Zdá se ale, že Sokolstvo ve svých vůdcích stále ještě nechápe a neuvědomuje si, že celému velikému tělocvičnému světu je to ohromně lhostejné, máme-li my Čechoslováci nejdokonalejší soustavu tělocvičnou, v níž je nejvšednější a nejsprávnější zařazen na př. běh přes překážky nebo skok a j. a při tom neběháme a neskáčeme nejdokonaleji.

Neodborníku je to srdečně lhostejno nazývá-li se nějaké snažení o dokonalý tělesný výcvik soustavou či metodou či systémem, neodborník chce vidět výsledky. Ale nejen neodborník je takový, zdá se, že by i odborníkovi mělo záležeti především také na výsledcích. Po ovoci pozná se strom dobrý a lepší.

Zdá se však, že sokolští odborníci mají jiné požadavky, zdá se totiž, že sokolští odborníci jsou až dosud náramně spokojeni nad tím, že Tyrš má opravdu jedinečnou, geniální tělocvičnou soustavu a výsledky, výhry na olympiádách a jinde — nu to ať si mají ti jiní... Však oni zas nemají — soustavu...

A tak posledně měl u nás, v zemi sokolského tělocvičnicku úspěch Bukh. Že by tohle nebyla — lekce?

Dokonalost Tyršovy soustavy sama o sobě nic není, není-li provázena současně metodou, svět ptá se po dokonalé metodě, po způsobu nácviku a po výsledcích nácviku. Nazve-li svět vrcholné cvičení našeho sokolského sletu »drillem mass« a porovná-li je s militaristickým cvičením pruských vojáků, nemůžeme mu to

míti za zlé. V podstatě je to pravý název s tělocvičného hlediska, s tělocvičného hlediska není to opravdu než »drill sokolských mass«, neboť to, co je při tom to nejcennější, to sokolské bratrství, to již není věc odborně-tělocvičná. Svět chce od tělocvičných odborníků praksi a svět by chtěl od žáků Tyršových nějakou dokonalou metodu Tyršovu.

A tu jsme u té smutné skutečnosti, že žáci Tyršovi dosud metodu Tyršovu nedovedli vysvětlit. Byla sice o to snaha, byl dokonce po převratu při Československé Obci Skolské založen zvláštní odbor, vědecká jakási komise pro odůvodnění a vysvětlení Tyršovy soustavy po všech stránkách, ale tato komise by, zdá se, měla dosti práce s tím, měla-li by vysvětlovat svou činnost, natož aby bylo lze očekávat od ní vysvětlení Tyršovy vědecké metody. Sokolští Tyršovi žáci jsou světu dosud dlužni sokolskou metodu.

Je sice plně pravda, že v hlavách českých inteligentů a často i tělocvikářů, ba dokonce i sokolů, pletou se zhusta pojmy »soustava — metoda« — ba někdy i »sestava«, ale ani tenkrát, až si lidé tyto pojmy nebudou plést, nebude lépe. Neboť pak teprve bude jasno každému, že žáci Tyršovi spokojili se jen s dokonalou Tyršovou soustavou, soupisem to všech cviků a jich zařazením do logických skupin, ale že za to nedali dosud světu žádnou uznanou sokolskou metodu, která by dovedla soupeřit vítězně s metodou švédskou a jinými a dnes na příklad s Bukhem.

Celá ta zásluha a sláva Bukhova je v tom, že udělal to, co žáci Tyršovi dosud nedovedli udělat: Vybral hodnotné výkony tělocvičné a sloučil je nikoli v ztrnulý tělocvičný systém, nýbrž v pracovní formu, která by se mohla provádět ve skupinách nebo družstvech mužů, žen i dětí, pod dozorem jediného vedoucího a bez mnoha náradí.

Žáci Tyršovi pak prozatím ztrávili několik desetiletí v tom, že tělocvičně dobudovali základní soustavu Tyršovu k dokonalosti v tom smyslu, že sebrali všechny možné a častěji i téměř nemožné, zvláštní a neužitečné cviky (všecky užitečné sebral již sám Tyrš!) na náradí i mimo náradí, seřadili to vše, pojmenovali, zařadili do »škatulek a přihrádek soustavy« a dnes pomalu ani zkušený cvičitel nezná všechny ty zvláštní a podivné cviky podivných jmen, přehmatů a podobných zvláštností nemajících vůbec žádné tělovýchovné ceny.

Pro ty, kdož byli by ochotní horšiti se již předem zdůraznit je třeba to, že těmito řádkami není nijak zlehčována sokolská práce buditecká a národní a osvětová a tp., že také neběží o nějaké podceňování sletové práce, ale že běží tu jen a jen o hodnocení odborně tělocvičné práce žáků Tyršových.

O Bukhovi praví sám Weigner toto:

»Není o tom pochyby, že lze Bukhovou metodou za několik měsíců nejen odstranit neobratnost žáků, nýbrž naučiti je výkonům, které vyžadují mimořádné ohebnosti a pružnosti těla«.

Není o tom pochyby, že by to Bukhovou metodou šlo! A což sokolskou metodou by to nešlo? může se ptát někdo.

Ano, není pochyby, že by se našlo tu a tam pár odborníků sokolských, kteří by každý svou osobní metodou v sokolské tělocvičné docílili také takových možná výsledků, ale záruky tu není! Protože dnes neexistuje žádná jednotná, uznaná metoda sokolská, metoda Tyršova, která by o sobě mohla tvrdit, že »za několik měsíců ne-

jen odstraní neobratnost žáků, ale i naučí je výkonům, které vyžadují mimořádné ohebnosti a pružnosti těla«, výkonům akrobatickým.

Proč neexistuje?

Zdá se, že především proto, že příliš často jsou opakována slova našich odborníků pravících, že »není nad Tyrše a jeho soustavu.«

A dále zdá se proto, že nikdo si dosud nepoložil otázku jak je možno, aby národ, který má již v třetí generaci tu nejlepší tělocvičnou »soustavu« ve světě, nebyl národem mezi všemi národy světa nejzdravějším a tělocvičně nejvyspělejším?

Ano, již třetí generace má dnes »nejdokonalejší soustavu tělocvičnou« — jak je to jen možno, že do Tyršova domu nehrnou se dnes cvičitelé a učitelé z celého světa?

Jak je to možné, že sokolství neproniklo do celého světa dosud ani jako ta »soustava«?!

Není Niels Bukh jednou z několika popřevratových lekcí, kterých dostalo se žákům Tyršovým?

D O P I S Y

Diskuse o sportu.

V Praze, dne 15. května 1930.

Vážený pane redaktore!

Ve svých 36 letech nejsem ještě dosti stár na zásadního laudatora temporis acti, ale jsem již zase příliš stár na zásadního nadšence pro vše nové. Proto i v otázce sportu stojím uprostřed mezi starší nespportovní a mladou sportovní generací. Uznávám a miluji sport. Ale dnes, kdy sport se stal přímo náboženským vyznáním, a to velmi roztažovačným a nesnášenlivým, musíme si na něj trochu posvítit. Pozor tedy především na obvyklý lidský snobismus a diktát mody! Jako si před 40 roky leckterý docela pozitivní člověk zabodával do černé kravaty umrlčí hlavu a ve společnosti mluvil »o tragické žízni srdce«, tak se dnes leckterý vzdělanec s estetickým smyslem a sklonem k hloubavosti bojí ve společnosti mluvit o něčem jiném, než o kilometrech, které »vyrazil z káry«, o flámech, Buriánovi, moderních domech a nábytku, penězích, sportovních turnajích a společenských a politických skandálech. Dnes se nesmí mluvit o ničem, čeho se člověk nedočte ve svém večerníku. »Duše« je v klatbě, jako v ní před 40 roky bylo »tělo«. Tehdy se nesmělo mluvit ani o smrkání. Dnes se v salonech podrobně mluví o enterocleanerování. Tehdy se »duchapnilo« a »tajemnilo« po koutech u barevných lamp, dnes se lidé chtějí podobat veselým zvířatům v moři strojové kultury. Bezduše se napodobuje všecko, co má pečeť některého početně velkého národa s hodně těžkou valutou a hodně dlouhými rukama ve světové politice. Běda, má-li takový národ na př. hubené ženy! Normálně oblé ženy jiných národů hned začnou — v době »lásky k tělu« — nejist a nespát, pařit se do omdlení v páře a v parařinu, ničit si srdce, žaludek a stěva jedy, dokonce prý i polykáním vajíček tasemnice! Běda, má-li takový národ na př. nízkou úroveň vzdělání a nehlubokou literaturu! Normálně vzdělaní muži jiných národů hned se začnou tvářiti nevědomci a dokonce se smát »balastu« vzdělání a »žvastu« poctivých literátů.

Tento snobismus nejen odmítá dosavadní pojem krásy, on se dokonce odváží vratké definice, že jen to je krásné, co je účelné. On nutí architekturu celého světa do betonových beden. On si už najde důvod pro to, aby vznešenou hudbu bí-

lého plemene nahrazoval zvukovými projevy pitvorné a vilné duše černochovy.

Pragmatický utilitarismus snížil umění na služku maximální výkonnosti bursiánovy i dělníkovy, na osvěžující sprchu, na afrodisiacum, ba snad na laxans. Básník dostal bílý plášť hygienika nebo frak konferenciera, Pegas postroj a Musa overall kulisáka.

Jak se nám jeví v takové době sport? Definoval bych sport — v nejširším smyslu — jako cviky, prospěšné a příjemné lidskému tělu. Čekal bych tedy, že ten dnešní utilitarismus se projeví především právě ve sportu, že dnešní doba vyloučí ze sportu všecko nezdravé a nepříjemné. Vidíme však, že tato doba, která plije na Dostojevského, protože píše »smutně« a »divně« a nemá všude happy end, často nehledí k užitečnosti sportu, ba ani k holé jeho rozumnosti a dělá z něj cosi jako l'art pour l'art.

Sport je k tomu, aby lidské tělo »nerezavělo a nehnilo«. Má především vyrovnávat nedostatek tělesné práce. Jakou rozkoší je pro věčně sedícího intelektuála pocit, že má také páteř a žebra! Jak mu chutná animální blaho sladce unavených svalů a vypraných plic a ten tichý spánek potom! Proto pro tělesného pracovníka sport mnoho neznamená. Drvoštěp, zahradník, ba ani listonoš mnoho po sportu nezatouží, přes všecku dnešní propagaci. Ti sáhnou raději po knize nebo kartách, aby zase zaměstnali ducha. Význam sportu pro ducha vidím v tom do nemožnosti otřepaném, ale pravdivém mens sana atd. Spokojené tělo je vždy dobrá věc pro ducha. Také je sport protijedem přílišné činnosti myšlenkové, ventilem smyslnosti, cvičitelem pozornosti a hbitosti a snad i učitelem sebeovládání a kamarádství.

Směšno je však čekat, že udělá z hlupáků chytré lidi a z darebáků poctivce. Myslím, že nejlépe hleděla na tělesnou výchovu antika, ač jí ani tolik nepotřebovala, jako my. Hlavně na antiku se musíme dívat, chceme-li vidět všechny nerozumné stránky dnešního sportu. A jsou leckteré. Necítím na př. známé nenávisť našich otců ke kopané. Ale bál bych se ji hrát. Mám-li odkopnout míč, který můj protivník chce odkopnout jinam, musí nutně moje noha čase udeřit do protivnickovy nohy nebo do jeho břicha. I kdybychom oba byli nejen gentlemani, nýbrž dokonce světci. Je box sportem? Afsi je každý boxer tak něžný jako známý Cashel Byron, fakt je, že zasazuje svým bližním bolestné a těžké rány. Proč? Prý ze sportu. Tohle už je pro sportovního laika dost nejasné.

Vidím v boxu výborný způsob obrany, ale není mi pravým sportem, zrovna jako střelba z kulometu nebo vrhání ručních granátů. Mnohem bližším je mi už řeckořímský zápas, známý též antice.

Lyžařství je hezký sport. Ale vím o příliš velkém počtu zlamaných nohou a o četných onemocněních z únavy u začátečnicků.

Přímo však odpuzuje dnešní sport tam, kde nutí k nepřirozenému, hlavně kde chce »lámat rekordy«. Člověk přece není kůň, aby utíkal rychlostí 15 km za hodinu, není bílý medvěd, aby plaval v ledové tůňce, není opice, aby skákal s výšek, pro sebe nepřirozených. Výkony lidského těla jsou omezeny. Je mi stydno a bolestno, vidím-li v biografu člověka, jak s pukajícími plícemi a burácejícím srdcem dobíhá k praporečku o čtvrt vteřiny dříve, než někdo rok před tím a tam omdlí rovnou k nohám sanitákovým. Pojďme trochu za ním. Ubožák tu leží, jeden ho tře a druhý omývá, jeden doktor mu zavádí umělé dýchání a druhý mu píchá injekci. Kde je tu to věčné dnešní »zdraví«? Nestýkají se tu vlastně velké protivy? Neleží tu ten »sportovec« stejně jako »dekadent«, který se pro nervové sensace nadýchal durmanových par, nebo jako obyčejný

nesportovní kuřák opia? Nebyl mnohem spíše pravým sportovcem rytíř z toho »nesportovního« středověku?

Miluji sport. Pravím to každému, kdo už se chystá mne nazvat dekadentem, paprikou nebo dokonce pačourem. Každý zdravý člověk by měl dělat sport. Nesouhlasím s těmi lidmi, jinak pro své oceňování duševně sympatickými, kteří nemohli pochopit, že svoji zálibu na př. v srovnávací kosmologii dovedu spojit se zálibou v raketě, bruslích, sedle a třeba jen Müllerově systému. Pěstujeme své tělo a mějme je rádi, ale nechme cirkusáctví a zvrácenosti. Nelezme o vánocích do řeky; poděsíme normální lidi v zimnicích a ještě nás raní mrtvice. Neničme se sportem. A nemluvme tu o heroismu. Heroismus je pohrdání smrtí ve službě vznešené myšlenky. Sportovec, který přece hlásá zdraví a život, smrt vyzývat nemusí a nemá. Strážník, zastřelený lupičem, je hrdina. Závodník, jenž se zabil na motorce, jím v mých očích není, protože »zlomení rekordů« mi není vznešenou myšlenkou. A rozletí-li se výstřední americká slečinka na slabém stroju do Evropy, najdu soucit jen pro ty ubohé letce a námořníky, kteří místo odpočinku museli po oceáně hledat její mrtvolu.

S projevem úcty

Dr. F. Holub.

Krise přednášek.

I.

Vážený pane redaktore,

Hejdův článek »Reformujeme přednášky« měl by přecistit co největší počet funkcionářů větších i menších, kterým slovo lidovýchova v praxi znamená jen přednášky. Autor staví se proti přednáškám hlavně se stanoviska zneužívaných přednášečů. Dodal bych k tomu, že ve většině případů zneužívaný je i posluchač, jenž málokdy žádá tuto formu, která je ovšem nevhodnější k tomu, aby statistika »lidovýchovné činnosti« byla hodně veliká. Skutečně účelnou »reformu« přednášek bych viděl v zásadním rozlišení přednášek pro určité vrstvy vzdělanců a pro »okruh lidí, které by jinak bylo těžko přimět k tomu, aby si přečetli o věci několik řádek«. V prvním případě nechť je přednáška jen úvodem k přísně vedené debatě, na kterou se přece dnes v kroužcích připravují již i středoškolská studenti, v druhém případě nechť se pořadatelé postarají o zbabavný doplněk programu, který by »kulturu« učinil stravitelnější. Na dědinách by rozhodně nemuseli přednášet univerzitní profesori: dobrý učitel by aktuální čtenářskou besedou mohl učinit více.

Nové Zámky, 13. V. 1930.

Vilém Pech.

II.

Vážená redakce!

V 18. čísle Prítomnosti píše Jiří Hejda článek o krizi přednášek, s nímž jistě bude souhlasit každý, kdo buď jako posluchač nebo jako přednášející má příležitost pozorovat úpadek, nicotnost a zbytečnost přednášek ve formě, v jaké se dnes pořádají. Mohl bych k tomu připojit několik zkušeností ze školské praxe, jak znechucují se ministerstvem nařízené, každým rokem se opakující přednášky, jaké slyší žák střední školy osm let za sebou, a jak to bývá na některých ústavech i z úst téhož profesora. Lze mluvit leta o Masarykovi, neboť jeho činnost je tak mnohotvará, že lze v ní vždy najít ještě nové téma. Větší nesnáze způsobuje jistě přednášejícímu, aby dovedl je zpracovat tak, aby jeho přednáška primárně rozuměl a oktáván se při ní »příšerně neotravoval«. Huře bude již s 28. říjnem. Řeknu to docela kacířsky, že těch dvanáctero

různých školních přednášek — nehledě k ostatním, miměškolním —, které jsem dosud vyslechl a — Perun mne za to nezatrať! — i pronesl, mne připravilo o značný kus nadšení a čisté radosti z našeho osvobození. Koncem října vždy lituji, že převrat neudal se o dva nebo tři měsíce dříve, neboť bychom se v teplých měsících spíše odhodlali oslavovat jej méně koženě, aspoň podle francouzského 14. července, třeba že tento také již není, co býval.

A což pak teprve oslava Komenského a Husa! Nestačilo by, aby se o těchto velikánech našich dějin, jichž významu nechci nijak snižovati, promluvilo na př. jednou za čtyři roky, když přec se žáci o nich dovědí dosti při vyučování dějepisu a literární historie!

Jinou kapitolou o přednáškách jsou ještě menšiny. Pokládá se za národní povinnost každého člověka od péra, aby přednášel, a to nejen v svém oboru, nýbrž o čemkoli. Opomíjení této povinnosti považuje téměř za druh národní zrady. Přednáškomani — znova jest mi ždátí nebesa, aby mne ušetřila zatracení za toto filologické monstrum — předhánějí se mezi sebou v počtu dosažených přednášek, popularisovaná věda v přednáškových tabletkách zanášá se i do malých vesnic, kde je nepatrné množství Čechů, a tu 40 posluchačů, kteří jsou do přednášky nakomandováni buď svou národní povinností či dokonce z nařízení příliš horlivého přednosty v úřadě, je ovšem skvělou, ne-li rekordní návštěvou.

Ale to všem jen úvodem!

Chtěl jsem promluvit o spolicích.

Ty jsou také v krizi a zdá se mi, že důvody její jsou analogické, jako u přednášek. Spolkový život upadá a myslím, že toho není v zásadě proč litovat. Po převratě převzaly politické strany hojně partisanů spolkového života, ale nyní zdá se, že návštěvy politických schůzí překročily již zenit své slávy. Po lopotě a starostech celého dne či týdne zajde si náš občan raději do biáčku nebo si poslechne doma radio či konečně již pochopil, jak je důležité pro jeho zdraví, projede-li se večer na čerstvém vzduchu, v neděli pak udělá si příjemný weekend, než aby vysedával po hospodách, dýchal vzduch prosycený kouřem, lil do sebe přes míru alkoholu a hádal se s ostatními členy, má-li pan N. býti za své zásluhy zvolen čestným členem kuřáckého spolku »Knastr«.

Jsou spolky v našem životě, že člověk žasne nad jejich *raison d'être*. Náhodou jsem onedhy dostal se do pražské hospody, kde visel na stěně obraz zemřelého českého básníka, jehož jméno přijal za název spolek, mající v hospodě svoji spolkovou místnost. Ptal jsem na účel toho spolku a bylo mi řečeno s úsměvem, že to je vzájemně se podporující spolek. Viděl jsem je pak při schůzi a konstatoval jsem, že účelu skutečně bylo dosaženo, když se »vzájemně podporovali« na cestě z hospody po večeru věnovaném karbanu a pití.

Schůze takových spolků jsou ovšem jistě pravidelně a správně navštěvovány. Naproti tomu spolkové schůze s tak zv. seriosním programem nebývají schopny se usnášeti pro nedostatky přítomných. Krajinický odbor významného českého spolku mající asi 100 členů, konal loňského roku valnou hromadu, jíž se zúčastnilo asi čtvrtina členů. To však byla také jediná schůze, která se za ten rok konala, neboť při všech ostatních, členských i výborových, sešlo se tak málo členů, že bylo ji

vždy nutno rozpustiti, třeba že se mělo jednat i o významných záležitostech, týkajících se sociálního postavení členstva. Ani tedy pekuniérní výhody, jež měly být předmětem jednání, nedovedly zlákati členstvo, aby si kazilo schůzováním neděli.

A přes to stále se ještě zakládají nové spolky, naprosto zbytečné, jichž hlavním účelem je vytáhnouti několika přemluveným z kapsy členský příspěvek, nebo uspokojiti ctižádostivost jednotlivce, který se nestal v konkurenčním spolku předsedou, nebo využiti určité výhody, které může dojíti spolek, ale nikoli jednotlivec. Jsou spolky, jež konají velice často schůze s programem, na něž nevědí, co dáti. Pořad je konečně vedlejší a odbude se zpravidla za půl až třičtvrti hodiny. Nejdůležitější přijde po schůzi. Viz výše zmíněný spolek nazvaný podle velikánů našich literárních dějin!

Jsou lidé, kteří se dají zvolit do všemožných spolků aspoň za náhradníky, aby měli důvod, proč opustit domov, aby měli omluvu, někdy dokonce před sebou samými, proč vysedávají skoro denně v hostincích. Při tom nedělají ovšem v žádném spolku nic, neboť jim na spolicích houby záleží. Tváří se ovšem hrozně »wichtig«, jako by jimi spolek stál i padal. Všude si stěžují, co je stojí to spolkaření peněz, času i zdraví, ale kdyby je někdo vyzval, aby toho tedy nechali, budou uraženi a začnou mu dokazovati, že nebýti jich, celý ten spolek by se byl již dávno poroučel.

A také menšiny!

Zde je národní a kdoví ještě jakou povinností, býti členem všech spolků, které v místě existují. Chce-li kdo býti považován za opravdového vlastence a přistoupí do všech spolků, zaplatí jen na příspěvcích sta ročně, nehledě k tomu, co utratí, zúčastňuje-li se svědomitě schůzí, podle své členské povinnosti. Jsou takoví spolkoví maniaci, kterým ani nestačí týden, aby se účastnili všech schůzí, a leckdy mívají jich i několik za den. Kdybych nevěděl, že jsou si tím sami vinni, bylo by mi jich opravdu líto.

Navrhoval bych, aby se ustavila liga, jejímiž členy by byli všichni, kdož se zaváží, že nebudou členy žádného spolku. Členové ligy měli by ohromné výhody, neboť kdyby je kdokoli sváděl, aby vstoupili do nějakého spolku, mohli by poukazem na stanovy ligy vyzouti se z této povinnosti. Zato mohli by platiti i 100 korun ročně členského příspěvku a ještě by na tom vydělali. Kdyby se tato vybraná částka věnovala na nějaký dobrý účel, mohlo by se ročně využití značné částky mnohem účinněji než planým spolkařením.

Musíme býti povděční blahovůli čl. spolčovacího zákona. Ale kdyby bylo lze jej nějak obratně novelisovat v tom smyslu, aby spolky, které nemají ve svém programu nějaké opravdové, prospěšné činnosti, nebo které se za minulý rok nemohou takovou činností vykazat, bylo lze zakázat resp. rozpustit, přispělo by se tím jistě značně k ozdravení dnešního spolkového života. Také by neškodilo stanovit nejvyšší počet spolků, jichž smí být jednotlivec členem. Není pochyby, že by se toho se strany úřadů jistě zneužívalo, ale znamenalo by to jistě velkou úsporu národního jmění. Nelze ovšem přehlédnouti vážného nebezpečí, které by takovým omezením vzniklo světově známému průmyslu pivovarském ČSR., jakož i čl. tabákové režii, jichž výrobky by jistě doznaly značného poklesu v konsumu.

Dr. Otakar Šetka.

**Velký
výběr**

plnicích per
(Parker, Wagner, Waterman, Astoria, Mont)

Blanc atd.), crayonů, zápisníků, soenecken a pod. psacích souprav a podložek, aktovek a jiných nepostradatelných pomůcek kanc, i technických má na skladě: **K. Wagner, Brno-Česká 16.**